

04 Sierra Leone:
Hun klemmer
ebola-ofrene

12 Intervju:
Børge Brende
om Myanmar

14 Brasil:
De ivrer for asfalt
i regnskogen

Slik jobber
toppmøte-
aktivistene
Side 8

BISTANDSAKTUELT

NR 9 – DESEMBER 2014 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Foto: NTB-Scanpix

Farlig arbeid, farlig kamp

Å forsvare menneskerettigheter er farlig arbeid mange steder i verden. Mange titalls rettighetsforsvarere drepes hvert år.

De som jobber mot barnearbeid risikerer vold og trusler. 85 millioner barn i verden utfører farlig arbeid.

– Økt press på rettigheter internasjonalt betyr at vi må intensivere innsatsen for å beskytte dem som står i frontlinjen, sier statssekretær Bård Glad Pedersen i Utenriksdepartementet.

Side 20

tema:
Rettighetenes
forsvarere
8 sider

«Det er opprørende å se den systematiske
fornedringen av palestinerne.»

Side 34

– Jeg vil klart avvise at vi nedprioriterer arbeidet med fred og demokrati i Myanmar, sier utenriksminister Børge Brende. **Les mer på side 12**

Aktuelt

Svindlerne får holde på

Leder

Hvem som helst kan i dag starte sin egen organisasjon og begynne å samle inn penger til mer eller mindre gode formål i land langt fra Norge. Det er ingen offentlig kontroll av hvor mye som samles inn, hvor mye innsamlingen koster eller hvor mye som går til formålet. Fordelen med denne mangelen på offentlig kontroll er at det er lett for ildsjeler og små organisasjoner både å starte og å drive innsamlingsarbeid.

ULEMPEN ER AT det også er veldig lett for de som har uærlige hensikter å gjøre det samme. Selv om de aller fleste frivillige organisasjoner er velmenende og ærlige, finnes det dessverre en del unntak. På Innsamlingskontrollens liste over organisasjoner givnerne bør holde seg unna, er det i dag 26 organisasjoner. I tillegg finnes det en rekke useriøse innsamlere som ikke er på OBS- lista.

OFTE ER DET media som bidrar til at grådigheten og uærligheten blir eksponert. For et par år siden ble det avslørt at en kameratgjeng på fra Hamar-området hadde samlet inn 29 millioner kroner via egne telefonsalgfirmaer til organisasjoner de selv hadde etablert. Bare småpenger hadde gått til formålet. En lignende sak ble avslørt i Vestfold i fjor. Denne gangen ble fem dømt for bedrageri. 25 millioner kroner var samlet inn, 0,5 prosent gikk til formålet: fattige barn i Romania. Høyst sannsynlig er det en rekke slike saker som aldri blir avslørt.

DA LOV OM registrering av innsamlinger ble vedtatt i 2007, var et av hovedformålene med loven å gjøre det vanskeligere for de useriøse aktørene å samle inn penger. Sju år senere kan vi konstatere at de opererer friere enn noen gang. Mange av organisasjonene og personene bak er gjengangere. Både Lotteri- og stiftelsestilsynet, Forbrukerombudet og Økokrim mener at useriøs innsamling er et betydelig problem.

DET ER DERFOR veldig overraskende at regjeringen nå foreslår et nærmest totalt frislipp av innsamlingsmarkedet. At man vil fjerne lov om registrering av innsamlinger er forståelig, den har ikke fungert. Men at det ikke legges opp til noe annet i stedet er vanskelig å skjønne. Det ser ut som om organisasjonenes argumentasjon om at selvjustis er kontroll god nok, selv om erfaring sier det motsatte, har fått fullt gjennomslag.

DELSOM FORSLAGET SOM nå ligger på bordet blir vedtatt, vil de som kynisk bruker andres fattigdom på å tjene penger kunne smile fornøyd. Taperne er gavmilde nordmenn, ofte enslige eldre. Og ikke minst de som angivelig skal nyte godt av pengene. Deres rettigheter er det nemlig ingen som passer på.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: **Gunnar Zachrisen**

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Lotteri-tilsynet: – Fritt fram for de useriøse

Kulturdepartementets nye forslag om regulering av innsamlingsmarkedet møter motbør fra både Lotteri- og stiftelsestilsynet, Forbrukerombudet og Økokrim. – Forslaget vil medføre et totalt frislipp for useriøse innsamlere, sier avdelingsdirektør Elna Berge i Lotteri- og stiftelsestilsynet.

Av Tor Aksel Bolle

Kulturdepartementet sendte i høst ut et forslag med tiltak som skal få det norske innsamlingsmarkedet til å fungere bedre. I høringsnotatet foreslår regjeringen å fjerne Lov om registrering av innsamlinger.

Loven, som ble vedtatt i 2007, skulle blant annet gjøre det vanskeligere for såkalte useriøse aktører å samle inn penger. Regjeringen foreslår i stedet at man skal få bukt med useriøse innsamlere ved at organisasjonene driver selvjustis, samt at innsamlingsorganisasjoner skal registrere seg i Frivillighetsregisteret. Men forslaget får kraftig kritikk fra flere hold.

– Det samles inn store summer i Norge, og innsamlingsmarkedet kan være fristende for folk med uær-

lige hensikter. Med dette forslaget overlates ansvaret for kontrollen til givnerne. Vi mener det bør innføres en registreringsplikt for større innsamlinger og at offentlige myndigheter bør ha tilsyn med innsamlingene, sier avdelingsdirektør Elna Berge i Lotteri- og stiftelsestilsynet.

– Selvjustis ikke nok

Lotteri- og stiftelsestilsynet skriver i sitt hørings svar at det er all grunn til å tro at problemet med useriøse innsamlere er betydelig underrapportert. Berge sier til Bistandsaktuelt at hun er klar over at mange organisasjoner av prinsipielle grunner ikke ønsker innblanding fra staten, men hennes erfaring er at det ikke holder at organisasjonene passer på hverandre.

Om noen fryktet et blåblått bistandssjokk, kan man trygt si at dette nå er avlyst.»

KrF-leder Knut Arild Hareide etter debatten om utenriksbudsjettet på Stortinget 9. desember.

■ FN

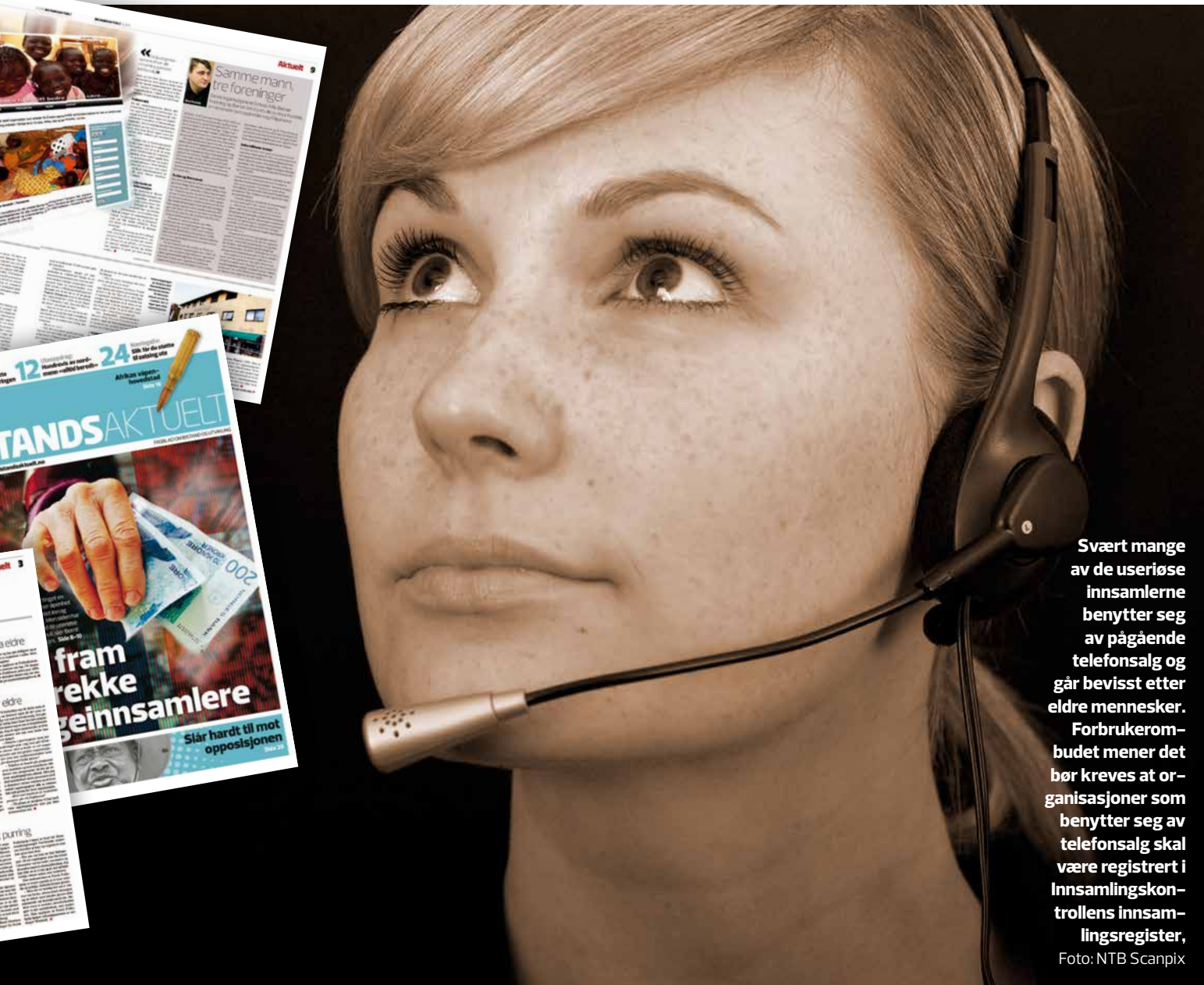
173

millioner dollar er FNs budsjett for menneskerettighetsarbeid. Det er 87 prosent mindre enn det som brukes på fred og sikkerhet.

■ BISTAND

Stemte nei til 1%-mål

KrF og Venstre lyktes med å sikre at norsk bistand blir tilnærmet én prosent av brutto nasjonalinntekt (BNI) også i 2015. Regjeringens to støttepartier fikk ros for innsatsen av opposisjonen. SV, Ap og Senterpartiet var ikke like fornøyd med at KrF og Venstre ikke støttet trioens forslag om å avsette 1 prosent av BNI til bistand også i årene som kommer, skriver avisen Vårt Land etter Stortingsdebatten.

Svært mange av de useriøse innsamlerne benytter seg av pågående telefonsalg og går bevisst etter eldre mennesker. Forbrukerombudet mener det bør kreves at organisasjoner som benytter seg av telefonsalg skal være registrert i Innsamlingskontrollens innsamlingsregister, Foto: NTB Scanpix

Kulturdepartementet: – Ikke en offentlig oppgave

REGJERINGEN ønsker å fjerne loven om registrering av innsamlinger, fordi den ikke har fungert etter hensikten. Det fastslår statssekretær Bjørgulv Vinje Borgundvaag (H) i Kulturdepartementet.

– Hvorfor har departementet valgt å overse de ganske klare rådene om skjerpet kontroll fra PwC-rapporten?

– PwCs hovedpoeng er å ivareta giveren, samt sørge for at de innsamlede midlene først og fremst går til det oppgitte formålet og til mottakerne av pengene. Dette hensynet er det bred enighet om, sier Borgundvaag.

Ifølge Høyres statssekretær har departementet tatt hensyn til innspillene fra Stiftelsen Innsamlingskontrollen, Norges innsamlingsråd og Frivillighet Norge, der en rekke organisasjoner er medlem. Disse er enige om at det offentlige ikke bør føre kontroll med organisasjonenes innsamlinger. Samtidig har organisasjonene en egeninteresse i at tilliten til innsamlinger opprettholdes.

– Organisasjonene mener oppgaven kan ivaretas slik at givernes tillit bevares, uten at det er en offentlig oppgave, sier han.

– Forslaget har fått tydelig kritikk fra flere hold. Hva skjer nå?

– Flertallet av høringsvarene er positive til vårt forslag om å oppheve lov om registrering av innsamlinger, men det er ulike meninger om hvilke oppgaver som kan ivaretas av de frivillige organisasjonene og hvordan Frivillighetsregisteret kan brukes for registrering av innsamlinger. Disse forholdene vil vi vurdere når vi nå går gjennom høringsvarene og vurderer forslagene våre ut i fra dem. Vi tar sikte på å fremme saken for Stortinget i løpet av våren 2015. ■

Bjørgulv Vinje Borgundvaag, statssekretær i Kulturdepartementet.

– Innsamlingskontrollens «obsliste» viser jo at det er en rekke aktører som ikke har rent mel i posen. Forslaget som nå ligger på bordet vil medføre et totalt frislipp for useriøse innsamlere. Det kan neppe være meningen. Etter vår mening er verken hensynet til giverne eller hensynet til mottakerne tilstrekkelig ivaretatt, sier Berge.

Mot anbefalinger

Det har lenge vært klart at lov om registrering av innsamlinger ikke har fungert etter hensikten. Som en følge av loven opprettet Innsamlingskontrollen et frivillig innsamlingsregister hvor det stilles noen krav til organisasjonene som blir registrert. Men de useriøse aktørene har unnlatt å registrere seg i registeret. En rekke

kritiske oppslag i Bistandsaktuelt og andre medier tyder på at virksomheten har fortsatt som før.

Kulturdepartementet har som en del av forarbeidet til det forslaget som de nå har kommet med, fått to rapporter om tilstanden på det norske innsamlingsmarkedet. Det var revisorfirmaet PwC som fikk oppgaven, og revisorenes konklusjoner var krystallklare: Useriøse aktører er et problem. Det bør derfor innføres en registreringsplikt for innsamlingsorganisasjoner. Og staten bør være stå for kontrollen.

Politiet skeptisk

Også Økokrim er kritisk til det nye forslaget fra Kulturdepartementet. Politienheten har ikke noe imot at lov om registrering av innsamlinger fjernes, men mener offentligheten bør sikres mer tilgang til informasjon om hvordan pengene brukes enn det Kulturdepartementet foreslår. I sitt hørings svar påpeker politienheten at frivillige innsamlingsaksjoner «trekker til seg aktører som har som formål å skaffe seg utbytte gjennom straffbare handlinger».

Økokrim viser til en sak fra i fjor hvor fem personer i Vestfold ble

Elna Berge, avdelingsdirektør i Lotteri- og stiftelsestilsynet.

domfelt for bedrageri av 25 millioner kroner. Formålet for innsamlingen var å hjelpe barn i Øst-Europa, men kun 0,5 prosent av pengene gikk dit. «Misbruk av innsamlingsordningen utgjør etter vårt syn et problem», konkluderer Økokrim.

Hardt ut mot telefonsalg

– Vi er kritiske til forslaget fordi man foreslår å fjerne loven, som har bidratt til mer trygghet for giverne, uten å erstatte loven med noe annet som har en tilsvarende virkning, sier Frode Elton som er juridisk direktør hos Forbrukerombudet.

Forbrukerombudet viser i sitt hørings svar til at svært mange av de useriøse innsamlerne benytter seg av pågående telefonsalg.

– Vi har mottatt mange klager fra forbrukere på telefonsalg til inntekt for frivillige organisasjoner, og mener det bør stilles langt strengere krav. Blant annet bør det kreves at aktører som bruker telefon til å samle inn, skal oppgi hvor mye som går til formålet. Vi mener også at det bør kreves at organisasjoner som benytter seg av telefonsalg skal være registrert i Innsamlingskontrollens innsamlingsregister, sier Elton. ■

« Verken hensynet til giverne eller hensynet til mottakerne er tilstrekkelig ivaretatt.»

Elna Berge, avdelingsdirektør i Lotteri- og stiftelsestilsynet.

4 **Aktuelt**

Den livsviktige klem

Antropolog Mari Nythun Sørlien reiser rundt til ebola-rammede landsbyer og forteller folk hvordan de skal unngå smitte. Men en like viktig del av jobben er å følge de friskmeldte hjem til familien for å vise at de ikke lenger er smittefarlige. **Av Anne Håskoll-Haugen**

Kampen mot ebola er mer enn medisiner. Vi hører mye om helsepersonell som melder seg til tjeneste, men også antropologer jobber for å redde liv. – Leger og sykehus er selvfølgelig viktig, men vi får ikke kontroll på ebola-epidemien om vi ikke klarer å forhindre at folk blir smittet. Det klarer vi bare hvis vi kjenner de lokale forholdene, forklarer sosialantropolog Mari Nythun Sørlien.

Sørlien har kommet tilbake til Norge etter åtte uker som helsepromotør i Kailahun i Sierra Leone på oppdrag for Leger uten grenser. Da vi snakket med henne på telefon, var hun fortsatt i karantene etter åtte uker i felt. Det er maksimal tid for ikke-medisinsk personell under så ekstreme forhold.

– Å jobbe som helsepromotør handler blant annet om å informere lokalbefolkningen om smittefare. Vi kartlegger de kulturelle årsaker til at

smitten sprer seg, og basert på det de finner lages informasjonskampanjer på radio, rollespill og plakater for å informere på en måte som er tilpasset dem. I tillegg reiser jeg ut til landsbyene for å snakke med folk.

Jobben gjør hun ikke alene. Sørlien ledet et team på 20 helsearbeidere, og 800 lokale som jobber med å spre informasjon i egne landsbyer. De snakker språket og kjenner forholdene.

En kamp mot myter

Sørlien har reist rundt i mange landsbyer og sett på nært hold hvordan folk forholder seg til smittetrusselen. Hun forteller om stor frykt og behov for informasjon. Men ikke alle stoler på at Leger uten grenser er der for å hjelpe dem. Det har vært en utfordring, det er

helt avgjørende at folk oppsøker sykehus hvis de mistenker smitte.

– I begynnelsen var det mange rykter; noen mente sykdommen hadde kommet med oss, en epidemi hvite mennesker hadde påført dem. Noen var opptatt av at ebola bare rammet enkelte stammer, eller at bare svarte mennesker ble syke. Dette var rykter jeg ble konfrontert med. I tillegg var det mange rykter knyttet til sykehuset; at vi lurte folk inn for å stjele blod og organer for å selge det videre til Europa, at folk ble kastet i massegraver eller at legene ikke behandlet pasienter i det hele tatt.

Sørlien forteller at Leger uten grenser nå for det meste er akseptert av de lokale.

– Men ulike rykter dukker opp med jevne mellomrom, spesielt når

men

Antropolog Mari Nythun Sørlien gir en klem til en kvinne som har overlevd ebola i Siera Leone. Jobben hennes er å informere folk om smittefare. Hun jobber uten noe form for verneutstyr.

vi kommer til nye områder. Da er det viktig å ta det på alvor, og bruke tid på å snakke med folk. Det er nettopp slike ting som er viktig å vite om for at legene skal kunne gjøre jobben sin, mener hun.

Uten beskyttelse

En annen viktig del av jobben hennes var å følge friskmeldte pasienter tilbake til hjemstedet.

– Mange som har vært smittet møtes med stor skepsis når de vender til-

bake til landsbyene sine, og vi forsøker å passe på at de blir tatt i mot. Vi møter landsbyhøvdingen og forklarer at personen ikke er smittefarlig lenger. Vi passer på å ta på dem, håndhilse og klemme, så alle kan se at det ikke er farlig å ha kroppskontakt. Så møter vi familien, og gjør det samme der. Det er et stort stigma knyttet til de som har vært smittet.

Sørlien har jobbet under tøffe kår. I motsetning til medisinsk personale, som går med beskyttelsesdrakter, er Sørlien ute i landsbyer uten noe form for vern.

– Det viktigste vernet sitter i hodet. Når vi er ute i felt passer vi på ikke å ta på noe eller noen. Vi holder oss minst en meter fra menneskene vi møter, lener oss ikke inntil noe, setter oss ikke ned. Hvis jeg mister noe på

Solveig Busk Halvorsen, ansvarlig for ikke-medisinsk personell i Leger uten grenser.

bakken, kan jeg ikke plukke det opp igjen. Vi spiser ikke mat eller drikker noe når vi besøker landsbyene. Sjøføren må bli i bilen hele tiden, og vi desinfiserer hender og sko før vi setter oss inn og kjører avgårde.

Hun forteller det viktigste er å holde på konsentrasjonen, aldri la sikkerhetsrutinen glippe, til tross for hektiske og lange dager under vanskelige omstendigheter.

– Avgjørende innsats

Det ikke-medisinske personellet spiller en avgjørende rolle i kampen mot ebola.

– I tillegg til antropologer, er den største yrkesgruppen de som jobber med vann- og sanitær, personell som bygger opp sykehusene og setter opp og drifter behandlingssentrene, perso-

nal og økonomi, samt øvrig praktisk teknisk personell som drifter prosjektene. Totalt er rundt 50 prosent av de som sendes ut ikke-medisinsk personell.

Det forteller Solveig Busk Halvorsen, som er ansvarlig for ikke-medisinsk personell i Leger uten grenser. Hun kan ikke gi et eksakt tall på hvor mange uten medisinsk utdanning som til enhver tid er på oppdrag, det varierer fra dag til dag.

– Det er uvurderlig å kjenne til den kulturelle konteksten for å kunne utføre jobben effektivt. Å kommunisere med lokalbefolkningen så vårt budskap kommer gjennom, handler om liv og død. Antropologene gjør en svært viktig jobb for oss, vi har flere antropologer i beredskapsgruppen nå enn tidligere, sier Halvorsen. ■

« Vi passer på å ta på dem, håndhilse og klemme, så alle kan se at det ikke er farlig å ha kroppskontakt. »

6 Aktuelt

■ BARN

25 år med barnerettigheter

For 25 år siden ble FNs barnekonvensjon vedtatt av generalforsamlingen. Hittil har 194 land ratifisert konvensjonen. Den slår fast at barn har rett til å delta, ikke bare bli hørt, i alle beslutninger som angår dem.

■ JOURNALISTER

1082

journalister er blitt drept siden 1992, ifølge amerikanske Committee to Protect Journalists. 58 journalister er drept hittil i år, ifølge Reportere uten grenser. I fjor ble 211 journalister fengslet.

Stanser Norfund- investeringer i gass

Miljøorganisasjonene har fått det som de vil. Norfund får ikke investere i gasskraftprosjekter i utviklingsland. Men det kan bli lettere å få investeringer til vind- og solenergi prosjekter.

Av Jan Speed

Etter at regjeringen la fra forslaget til bistandsbudsjettet for 2015 mobiliserte WWF og andre miljøorganisasjoner for å få stanset forslaget om at Norfund skulle kunne få investere i gasskraftprosjekter.

– **Svært glad**

– Vi er svært glad for at Venstre og

KrF har lyktes i å få regjeringen til å snu i denne saken. Norsk bistand bør ikke brukes til å bygge gasskraftverk. Norsk bistand til energisektoren i Sør bør fortsatt gå til fornybar energi, sier Marte Ness, seniorrådgiver ved WWF-Norges klima- og energiteam. Hun mener at investeringsbehovet i fornybar energi langt fra er dekket. Investeringene verden over må øke

dramatisk for å hindre de mest alvorlige konsekvensene av klimaendringene.

Denne uken vedtok Stortinget bistandsbudsjettet med tilføyelsen:

«Norfund skal ikke innbefatte naturgassinvesteringer i sin investeringsportefølje i utviklingsland.»

Ikke så glad

Norfunns administrerende direktør, Kjell Roland er ikke like fornøyd med begrensningene som nå legges på investeringene. Han mener alternativet til gass ofte vil være mer forurensende energi.

– Norfunns mandat er fattigdomsbekjempelse. Ingen enkeltfaktor begrenser vekst og fattigdomsbekjem-

pelse mer enn mangel på strøm eller upålitelig strømforsyning i Afrika sør for Sahara. For Norfund er eventuelle investeringer i gasskraft først og fremst et spørsmål om kunne gi et relevant tilbud til fattige land i Afrika, som trenger energi, og hvor energibehovene ellers vil bli dekket av stortilt utbygging av billig kullkraft, sier Roland. Norfunnsjefen tilføyer:

– Også videre utbygging av sol- og vindkraft er avhengig av at det også bygges kapasitet for balansekraft, der gasskraft i mange tilfeller kan være det beste alternativet.

Satser på vind og sol

Mer positivt for Norfund er at Finanskomiteens ber regjeringen utrede om

■ SLAVERI 35 millioner slaver i verden

Rundt 35,8 millioner mennesker i verden lever som slaver i dag, ifølge Walk Free Foundation. I Europa anslås det at over 500.000 mennesker er fanget i moderne former for slaveri. Tallene er 20 prosent høyere enn anslått i 2013, ifølge den ferske rapporten fra menneskerettsstiftelsen.

■ MENNESKERETTIGHETER Unge: rettigheter viktigst

FNs viktigste arbeid er menneskerettigheter, mener en tredjedel av nordmenn mellom 18 og 29 år. For folk over 45 år er fredsbevarende operasjoner det viktigste FN gjør. Dette går fram av en undersøkelse InFact har gjort for FN-sambandet.

■ HELSE Toalett- spørsmål

Verdens internasjonale do- dag ble markert i november. En tredel av verdens befolkning har ikke tilgang på toaletter. Nysgjerrig på å lære mer? The Guardian har laget do- quiz hvor du, i tillegg til mer alvorlige spørsmål, kan bryne deg på slike som: Hvilken konge døde etter å ha falt ned fra en do? I hvilken tone spyles de fleste toaletter? A, E eller C?

Norsk bistand er brukt til å sikre Mosambik gode gassavtaler med Sør-Afrika, men Stortinget sier nei til at Norfund kan investere i gasskraftverk. Bildet er fra et gasskraftverk i Mosambik.

Foto: UD

mandatene til Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) og Eksportkreditt Norges kan endres for å fremme økte investeringer i fornybar energi.

«Utredningen bør blant annet se på hvordan selskapene også kan dekke kommersiell risiko knyttet til investeringer i fornybar energi, i til-

legg til andre risikoavlastende og investeringsfremmende tiltak,» heter det i innstillingen.

– Dette er viktig. En justering av mandatene for GIEK og Eksportkreditt Norge vil kunne bidra til å mobilisere norske aktører til investeringer i fornybar energi i utviklingsland. Dagens virkemidler for å fremme vareeksport er i for stor grad begrenset til tradisjonell vareeksport. En endring bør legge til rette for økt eksport av norsk kompetanse og kapital, som det er stort behov for i utviklingslandene, sier Kjell Roland.

Scatec Solar, SN Power og Agua Imara har drevet lobbyvirksomhet for en slik endring i mandatet til GIEK og Eksportkreditt Norge. ■

« Vi er svært glad for at Venstre og KrF har lyktes i å få regjeringen til å snu i denne saken. »

Marte Næss, WWF

Kutter trolig bare 10 land

Høyre og Fremskrittets partiet varslet kutt i 32 bistandsland neste år. Men etter forhandlinger på Stortinget blir det trolig bare 10 land som ryker.

REGJERINGEN VILLE AT langt færre land skulle få norsk bistand i 2015. I fjor mottok 116 land norsk støtte. Regjeringen ønsket å sitte igjen med 84 land. Slik blir det ikke.

I innstillingen fra Utenriks- og forsvarskomiteén til statsbudsjettet som ble vedtatt denne uken heter det at for norske bistand skal det legges til grunn et prinsipp om «en forsiktig geografisk konsentrasjon». Flertallet i komiteén (Høyre, Frp, KrF og Venstre) poengterer at «denne geografiske konsentrasjonen skal ikke omfatte humanitære midler og frivillige organisasjoner.»

– Det er veldig bra å konsentrere stat-til-stat-bistanden til færre land, men fritak for frivillige organisasjoner er avgjørende, sa Kjell Ingolf Ropstad (KrF) under stortingsdebatten.

BISTANDSAKTUELT har gått gjennom de 32 landene som stod på regjeringens opprinnelige kuttliste. Dersom man tolker komiteén dithen at bistanden opprettholdes til prosjekter drevet av både norske, internasjonale og lokale frivillige organisasjoner er det kun 9–10 land som ryker ut. Det er bare Argentina, Guinea Bissau, Kapp Verde, Mauritius, Sao Tome & Principe, Tsjad, Turkmenistan, Uruguay og Usbekistan som i 2013 mottok bistand utelukkende til sektorer utenom frivillige organisasjoner.

– I Digni jubler vi over at regjeringen nå snur på landkonsentrasjonspolitikken, sier generalsekretær i Digni, Jørn Lemvik.

– Dette er en stor lettelse både for oss og for partnere ute. For Dignis medlemmer er det helt grunnleggende at vi kan hjelpe der behovet er størst, og ikke være begrenset til lister fra regjeringen, sier Lemvik.

Jørn Lemvik.

Foto: Digni

Regjeringen legger opp til at 12 av landene som mottar bistand skal være fokusland.

– INNFØRING AV fokusland vil være viktig for å etablere tettere partnerskap med utvalgte land og for å følge opp OECDs anbefaling om at Norge bør utarbeide en klar og faglig basert strategi for sitt bilaterale utviklings-samarbeid, med utgangspunkt i evalueringer og kunnskap om hva som virker, og inkludert analyser av forventede resultater, sier statssekretær Bård Glad Pedersen i Utenriksdepartementet.

Det norske investeringsfondet for utvikling, Norfund, skal i utgangspunktet omfattes av den nye bistandskonsentrasjonen. Men utenriksminister Børge Brende sa i Stortinget at det kan gjøres unntak dersom det er tungtveiende grunner til det.

Kristelig Folkeparti har også fått komiteén med på krav om at regjeringen skal legge frem en egen sak før budsjettet for 2016 når det gjelder fokusland og geografisk konsentrasjon. ■

Fiskerinasjonen Namibia er tilbake på listen over mottakerland etter at Stortinget endret regjeringens forslag. Foto: Norad

8 Reportasje: New York

Ola Elvevold fra Naturvernforbundet (t.h) og Bastian Klunde fra Zero på vei til The Harvard Club for å følge talene fra FNs hovedkvarter på storskjerm under høynivåuken i New York.
Foto: Anne Håskoll-Haugen

Slips-aktivistene

De roper ikke, de binder seg ikke fast i trær og kjøper ikke klærne på Fretex. Slips-aktivistene løper i korridorene på internasjonale topp-møter, har nystrøken skjorte, mastergrad og synes politikerne er flinke folk. De mener selv de har makt til å påvirke norsk politikk. **Av Anne Håskoll-Haugen**

Bak sceneteppet i New York: På Harvard Club i New York sitter aktivister fra hele verden dypt konsentrert. Fra en storskjerm summer tv-overføringen fra FNs hovedkvarter. Verdenslederne er samlet til høynivåuke, og aktivistene har fulgt etter. I dag er det klimatoppmøte, og rundt bord med hvite duker og vannkarafler taster de

i raskt tempo; alt som blir sagt fra talerstolen skal skrives ned. Ingenting politikerne lover skal unnsnippe. – Se her, hvordan vi jobber, hvisker Kristin Marie Skaar fra Forum for utvikling og miljø (ForUM). Dette er hip-chat, her holder vi oss oppdatert, diskuterer hva vi skal mene om det politikerne legger frem, snakker fag og deler erfaringer. Alle er logget på,

og vi har delt alle sesjoner mellom oss, så alt blir skrevet ned og analysert. Dokumentene legger vi ut på nett.

Skaar er en av de norske aktivistene som har reist til New York for å være til stede under «høynivåuken». Rundt bordet sitter også Kirkens Nødhjelp, Miljøstiftelsen Zero, Mellomkirkelig råd og Naturvernforbundet. Aktivistene her er organisert i Climate Action Network International.

Det er denne nettverksorganisasjonen som har leid The Harvard Club og fordelt oppgaver. De blogger, chatter og hvisker. Pressemeldinger sendes ut, nyhetssaker publiseres.

Timeplanen er fylt med foredrag og debatter. Mellom gullfargede sto-

ler glir elegante kelnere med tversoversløyfe som rydder bort kaffekopper og cola-flasker etter hvert som de tømmes. Her ligger ingen sinte aktivister på gulvet og maler plakater med «NEI!», det er ingen stabler med flyveblader i hjørnene. Aktivisten har tatt på seg dress og slips, den er skoleflink og har passet fullt av stempler.

Verden rundt

For norske sivilsamfunnsorganisasjoner blir det stadig viktigere å følge internasjonale diskusjoner tett. Debatten om FNs nye bærekraftsmål og klimaforhandlingene er to av de viktigste. Møtene foregår over hele verden, og det kreves yrkesaktivister

En pølse-pause på Manhattan. De norske aktivistene har kalenderen full av møter og debatter de skal følge. Maten inntas stående, mens flere møter avtales på telefonen. Ola Elvevold fra Naturvernforbundet (t.v) og Bastian Klunde fra Zero.

Foto: Anne Håskoll-Haugen

Aktivistene i Climate Action Network International kommer fra hele verden for å følge høynivåuken i New York. Alt som blir sagt fra talerstolen i FN-bygningen blir skrevet ned og lagt ut på nett – ingenting politikerne lover skal unnsnippe oppmerksomhet. Foto: Anne Håskoll-Haugen

for å holde tritt med byråkratene.

– Vi blir policy-nerder etterhvert. Det er enorme mengder informasjon å holde seg oppdatert på hvis vi skal være i stand til å komme med gode innspill til politikerne. På internasjonale møter organiseres vi i faggrupper og diskuterer med andre spesialister, forteller Ola Elvevold fra Naturvernforbundet.

Bare i år har han deltatt på tre forhandlingsmøter i Tyskland, høynivåuke i New York og klimatoppmøtet i Peru. Møtene varer gjerne noen uker av gangen.

– Særlig møtene i Tyskland er viktige. Hotel Maritim i Bonn, det er der mesteparten, og det seigeste arbeidet skjer. Slike mellomforhandlingsmø-

ter er mer uformelle enn toppmøtene, alt foregår på hotellet, og det er lett å komme i prat med forhandlingsledere i korridorene. Vi har adgang til de fleste møtene og får komme med innspill. Som sivilsamfunn presser vi på for våre saker. Samtidig blir man på noen måter en type rådgivere for politikerne. Da må vi være 100 prosent oppdatert, forklarer Elvevold.

Kostbar aktivisme

Under høynivåuken i New York er det nesten ingen av organisasjonene som har fått adgang, de følger i stedet en lang rekke sidearrangementer. Men denne typen aktivisme koster.

– Det er klart det koster, møtene er ofte langt borte, og i dyre byer. Men

det er viktig for oss å ha folk til stede. Norsk politikk blir stadig mer knyttet til internasjonal politikk. Miljø- og utviklingsdebattene er globale, og det er i de internasjonale foraene beslutninger blir tatt. Men det er alltid en avveining mellom kost og nytte. På de aller viktigste møtene kan vi være ganske mange, opp til ti personer. Mens andre ganger sender vi bare én, forklarer utenlandssjef i Naturvernforbundet Ingvild Lorentzen.

– Hvordan finansierer dere reise- og møtevirksomheten?

– Naturvernforbundet har flere internasjonale prosjekter med støtte fra Norad. Å følge klimadebatten er en del av disse. I tillegg har Miljødepartementet en egen støtteordning.

Vi har også et eget magasin, Natur og Miljø, som bruker eget budsjett for å sende journalistene på internasjonale debatter.

Mål: Å påvirke

Ute begynner det å mørkne, vinduene i skyskraperne på Lexington Street blir gule, og en strøm av stresskofferter er på vei hjem fra jobb. Men ikke de norske aktivistene. På Raffles Bistro sitter sju av dem samlet i intens diskusjon. Temaet er miljøminister Tine Sundtoft. Det er kvelden før hun skal holde innlegg under klimatoppmøtet, og aktivistene har fått 30 minutter med ministeren. Målet er å forsøke å påvirke hva Sundtoft skal si.

10 Reportasje: New York

– Nå gjelder det å bli enige om hvem som skal si hva, sier Kristina Fröberg fra ForUM, som leder møtet. Hun har også passet fullt av stempler og er dreven på internasjonal møtevirksomhet.

– Det viktigste er at regjeringen forplikter seg til kutt hjemme. Kravet vårt er 40 prosent mindre CO₂-utslipp innen 2030.

– Norge må la mer olje bli liggende i bakken for å nå to-gradersmålet, og regjeringen må gi mer penger til tilpasningsfondet.

– Jeg vil spørre Sundtoft om Solberg kommer til å ta med i talen at Norge skal ha et netto nullutslipp i 2050. Det har Norge tatt til orde for, Sundtoft sa det i Bonn. Hvis ikke det er i talen hennes, må det inn!

Innspillene fyker over bordet hvor pasta, suppe, burgere og sandwicher ligger nesten uspisst. De vet at mulighetene for å påvirke talen kvelden før er begrenset.

– Men møtet er likevel viktig, så ministeren er orientert om hva vi mener. Det blir en øvelse i begrensningens kunst, ler Bastian Klunde fra Zero.

For nær politikerne?

De er alle enige om at de har god tilgang på norske politikere, at dialogen er god, de blir hørt og at politikerne setter pris på jobben de gjør. Bistandsaktueltets forespørsel om å bli med under møtet med Sundtoft blir høflig avvist.

– Politikere kan være veldig åpne med oss i disse møtene, orienterer oss om hvordan de jobber og hva strategiene er. De gir oss innsikt og gjør det mulig å legge opp en strategi og lage felles front med andre organisasjoner. Med journalister til stede ville tonen bli en helt annen, forklarer Fröberg.

Alle er enige om at organisasjonene har stor påvirkning på norsk utviklings- og miljøpolitikk.

– Det beste eksempelet er klima- og regnskogsatsingen. Regnskogfondet og Naturvernforbundet var arkitek-

tene bak, og kom med ideen da de så et politisk opportunt øyeblikk. Dette er nå Norges største bistandsprosjekt, sier Elvevold.

– Og talen Erna Solberg skal holde under høynivåmøtet har ForUMs klimagruppe bidratt til å skrive, legger Skaar til.

Stå ute å skrike?

– Har protester, aksjoner og sivil ulydighet gått ut på dato?

– Jeg ser ikke noen motsetning mellom å gå i tog og det vi gjør her. Vi gjør det vi må for å få gjennomslag, om det er å henge opp en plakat, gå i tog eller ta på oss dress, spiller ingen rolle. Men hvorfor stå ute å skrike når vi heller kan være på innsiden og påvirke prosessene? Politikerne har en krevende oppgave, de trenger hjelp fra organisasjonene. Hadde de nektet dialog, hadde konfliktnivået blitt mye høyere enn i dag - og det kunne blitt lenkeaksjoner igjen, sier Klunde.

Elvevold legger til:

– Vi er del av en stor internasjonal bevegelse som spenner fra radikale organisasjoner som aksjonerer, til store amerikanske stiftelser med fine klær og spisse sko. Min jobb er en innsidejobb, jeg skal påvirke forhandlinger. Det er nok noen som ser på oss som «sell-outs», slukt av systemet. Men jeg tror jo på at endring også kommer nedenfra. De 300 000 som gikk i klimamarsjen i New York kunne jo ikke sittet her inne i dress. Men da jeg ble med i Natur og Ungdom for ti år siden og lærte å lage lenke, hadde jeg nok aldri trodd jeg skulle sitte her på Harvard Club.

– Er dere en ny type aktivister?

– Jeg tror du har rett i at det har skjedd noe med formen. Vi oppfører oss så behagelig, er pent kledd og skikkelige. Jeg kan ta meg selv i å tenke: Ola, så ufarlig du høres ut!

Men målet er jo det samme. Vi kjemper for å la fossil energi bli liggende, og for å løse klimakrisa. Men

jeg tenker over det noen ganger. Når jeg tilbringer så mye tid med den norske delegasjonen, påvirker det min virkelighetsforståelse for mye? Bli jeg i overkant forståelsesfull overfor politikerne? Men policy-arbeidet må gjøres. Klimabevegelsen må samtidig klare å mobilisere rundt enkeltsaker som folk kan samle seg om. Det er ikke toppmøter det er manko på, det er folkelig engasjement, sier Elvevold fra Naturvernforbundet.

Klimamarsjen i New York ble kalt en milepæl nettopp fordi den viste et enormt folkelig engasjement.

– Men den ble promotert som en marsj, ikke en demonstrasjon, og det var et veldig hyggelig og ufarlig tog, ingen sinte aktivister å spore, sier Skaar, som selv deltok.

De norske aktivistene gikk i marsjen sammen med miljøminister Tine Sundtoft og tidligere utviklingsminister Heikki Holmås.

Gikk i protest

Likevel, slips-aktivistene har sine aksjonsmetoder: Under klimatoppmøtet i Polen i 2013 forlot rundt 800 personer fra miljø-, solidaritets- og fagorganisasjoner møtet i protest. De kritiserte møtet for å være sponset av kullindustrien, og at hensynet til fossil energi gikk foran miljøet i forhandlingene. Og i et møte i FN's torturkomité i november i år, reiste et antall aktivister seg og blottstilte en t-skjorte med påskriften «Dominique Franklin» – en stille protest mot politivold mot den svarte befolkningen i USA. Franklin ble drept av en politimann i Chicago i mai.

Dagen etter holder Sundtoft og Solberg talene sine i FN. Klarte aktivistene å påvirke dem?

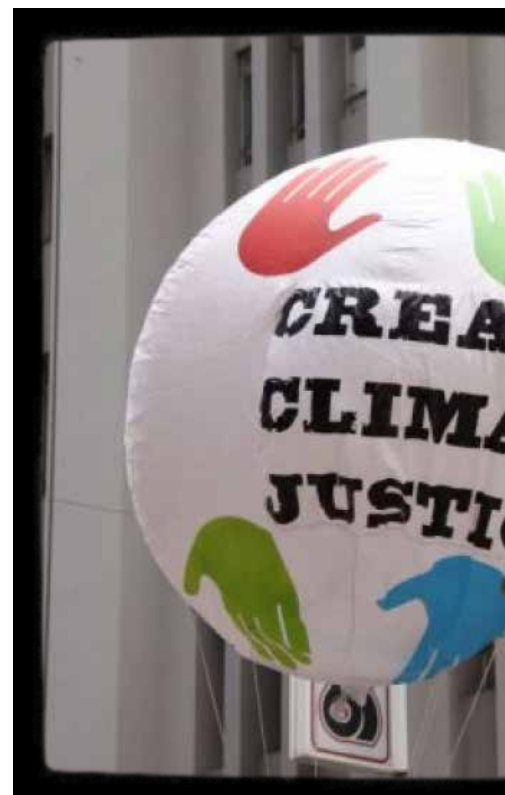
– Mye bra kom frem i Norges tale, også flere punkter som ForUM tidligere har spilt inn. Det ikke er ett møte med en minister som er avgjørende, men summen av alt påvirkningsarbeidet vi gjør, sier Fröberg.

Aktivistene taster videre inne på Harvard Club. I etasjen over holdes en veldedighetsfest og amerikanere i smoking og side kjoler strømmer inn i bygget.

– Men du, bare så det er sagt, Climate Action Network unnskyldte seg da de sendte ut invitasjonen hit. Miljøbevegelsen er ikke vant til å kle seg så pent som vi må her. Men det er greit, vi må jo uansett kle oss skikkelige i møtene med politikerne, så jeg passet på å ta med meg litt fine klær, sier Kristin Marie Skaar smilende, og slenger bena på gullstolen og pc-en i fanget. ■

Hvorfor stå ute i gatene å skrike når man heller kan være på innsiden og påvirke de politiske prosessene? Aktivistene bruker tiden sin på toppmøter og sammen med politikerne. Blogging, sosiale medier, utenlandsreiser og internasjonale nettverk er en viktig del av hverdagen.

Alle foto: ForUM, Regnskogfondet og Naturvernforbundet

Har aktivismen endret seg?

ELIN ENGE, tidligere leder i Forum for utvikling og miljø, nå pensjonert, har vært aktiv i norsk organisasjonsliv og har fulgt miljø- og utviklingsdebatten siden 1970-tallet.

– Det har lenge vært slik at aktivister har jobbet både fra utsiden og på innsiden, men jeg ser at skillet mellom påvirkningsarenaene har økt, sier Enge.

Hun mener det kan skyldes at klima- og bistandspolitikker er faglig krevende, og for å få gjennomslag for politiske endringer må man kunne faget.

– Politikere etterspør løsningsforslag, og har liten tålmodighet

med de som bare påpeker utfordringene. Organisasjonene bruker derfor store ressurser på å følge og påvirke debattene. Det har blitt mindre rom for aktivisme i de former vi så tidligere. Men når organisasjonene blir mer lobbyister enn aktivister, har vi sluppet tak i den folkelige mobiliseringen. Det er beklagelig, fordi vi trenger bred folkelig oppslutning for å få gjennomslag, sier Enge.

Hun mener at debatten om tusenårsplanene etter 2015 er et eksempel på en type debatt som tiltrekker seg de tålmodige aktivistene som jobber på innsiden.

Elin Enge.

12 Aktuelt

Brende om aktivist-påstander:

– Gir et uriktig bilde av Norges rolle

Børge Brende avviser at Norge blander roller i Myanmar; som fredsnasjon og demokrati-forkjemper på den ene siden og tilrettelegger for norsk næringsliv på den andre. I dette intervjuet snakker utenriksministeren om det komplekse landskapet Norge møter i det tidligere militærdiktaturet. **Av Espen Røst**

Norge har de siste årene utviklet et bredt utviklingssamarbeid med Myanmar, med innsats for demokrati og menneskerettigheter, miljø og klima, samt en aktiv rolle i den pågående fredsprosessen. I tillegg har utenriksminister Børge Brende lovet et taktskifte for norsk næringsliv i utviklingsøkonomier: Nå skal norske bedrifter gå hånd i hånd med bistanden. I Myanmar er selskaper som Telenor, Jotun og Statoil nå på full fart inn.

Mener alvor

Og mye tyder på at regjeringen mener alvor når de har valgt det tidligere militærdiktaturet som et av sine hovedsamarbeidsland: Under det offisielle statsbesøket til Myanmar i forrige uke ble Kong Harald og Dronning Sonja ledsaget av utenriksminister Børge Brende, næringsminister Monika Mæland, samt statssekretærer fra Olje- og energidepartementet og Klima- og miljødepartementet. I tillegg var et stort antall norske bedrifter med i det norske *entouraget*.

– Myanmar var i mange år isolert. Landet er i dag inne i en viktig reformperiode, men er preget av stor fattigdom. Det er avgjørende at reformprosessen drives fremover og at den ikke stopper opp. Etter flere tiår med militærstyre er det store behov innen en rekke sektorer, og Myanmar

ønsker samarbeid med oss innen områder der vi har spesiell kompetanse og relevante erfaringer, som naturressursforvaltning, energi og klima, miljø og utdanning, sier Børge Brende til Bistandsaktuelt.

Utenriksministeren mener Norge må ha en helhetlig tilnærming til innsatsen i Myanmar:

– Støtte til freds- og reformprosessen, mediestøtte og støtte til sivilt samfunn fortsetter å være bærebjelker for den norske engasjementet. I tillegg vil Norge utvide innsatsen på områder der Myanmar ønsker samarbeid og Norge har kompetanse, som energi og utdanning.

– I forslag til statsbudsjett for 2015 varsles det «et taktskifte for å fremme norske næringsinteresser» i utviklingsland. Hvorfor er dette avgjørende for å lykkes med fattigdomsbekjempelse i Myanmar?

Bidrar med ansvarlighet

– At norsk næringsliv er engasjert i Myanmar er positivt. Det norske næringslivsaktører bringer med seg av ansvarlige investeringer, arbeidsplasser, samfunnsansvar og skatteinntekter til staten er verdifulle bidrag til utviklingen av Myanmar. Vi har ikke sett noen land vokse seg varig ut av fattigdom uten at en har utviklet en robust middelklasse og en sterk privat sektor. Som i alle andre land skal

selvfølgelig norsk næringsliv være klar over de utfordringene Myanmar står overfor, inkludert korrupsjon og barnearbeid.

– Telenor investerer seks milliarder kroner i Myanmar. Tror du selskapet kan bidra til økonomisk vekst og sosial utjevning?

– Norsk næringsliv foretar uavhengige beslutninger om engasjement og investeringer i utlandet. Dette gjelder også Telenors investering i Myanmar. Jeg tror uansett at selskapets engasjement er positivt både på kort og lengre sikt. Telenor bringer med seg arbeidsplasser og investerer i kritisk infrastruktur som er helt avgjørende for den videre utviklingen i landet.

Korrupsjon

– Myanmar er et land med enorme korrupsjonsutfordringer, flere kilder Bistandsaktuelt har snakket med mener korrupsjonen er et stort problem også i det offentlige, og at Telenor ikke kan være sikre på at deler av selskapets lisensavgift på

500 millioner USD ikke vil havne i lommene på enkeltpersoner i militæret eller deres nære forretningsforbindelser. Mener du Myanmar er «moden» for slike investeringer som Telenor her gjør?

– Myanmar står overfor enorme investeringer i infrastruktur fremover. Dette gjelder også mobiltelefoni. Vi vet fra eksempler i Afrika at mobiltelefoner kan være katalysatorer for endring. At Telenor har vunnet frem i Myanmar er bra både for Myanmar og for norsk næringsliv. Det er avgjørende at reformprosessen i Myanmar drives fremover og at kampen mot korrupsjon er en viktig del av dette. Det er i tillegg viktig for Myanmar videre utvikling at de nå klarer å håndtere utenlandske investeringer på en måte som bringer økonomisk vekst og utvikling for befolkningen som helhet.

Nedprioriterer demokrati?

– Flere Bistandsaktuelt har snakket med mener Norge nå har nedprioritert arbeidet med demokrati, menneskerettigheter i Myanmar. At Norge blander roller, som fredsnasjon og demokratiforkjemper på den ene siden og tilrettelegger for norsk næringsliv på den andre. Burmakomiteens leder refererer blant annet til et møte med Aung San Suu Kyi og sier at «det bør

«At norsk næringsliv er engasjert i Myanmar er positivt.»

Utenriksminister Børge Brende

– Myanmar ønsker samarbeid med oss innen områder der vi har spesiell kompetanse og relevante erfaringer, sier utenriksminister Børge Brende.

Foto: Espen Røst / Bistandsaktuelt

Utenriksminister Børge Brende var med da Kong Harald og dronning Sonja ble tatt imot av Myanmar's parlamentspresident Shwe Mann i Naypyidaw i forrige uke. Foto: Heiko Junge/NTB scanpix

Børge Brende møtte sist uke representanter for de væpnede gruppene og Myanmar's myndigheter. Her ønskes han velkommen av sikkerhetsminister Thet Tun. Foto: Heiko Junge / NTB scanpix

være et paradoks for Norge at hun mener den politikken Norge nå fører i Burma ikke leder mot et reelt demokrati». Han mener norske myndigheter i for stor grad har inngått partnerskap med Myanmar's myndigheter på bekostning av de etniske gruppene. Hvordan skal Norge klare å balansere de ulike rollene i Myanmar?

Et annet bilde

– Jeg vil klart avvise at vi nedprioriterer vårt arbeid med fred og forsoning og demokratifremme. Det er simpelthen galt. Jeg kjenner meg heller ikke igjen i det referatet som gis av hvordan Aung San Suu Kyi vurderer Norges innsats. Jeg fikk et annet bilde da jeg møtte henne. Norge skal være en pådriver også for landets videre reformprosess, og jeg ser ikke noe motsetningsforhold mellom å være en aktør i fredsprosessen og stimulere til norske næringslivsinvesteringer. Myanmar trenger stabilitet, videre reformer og økonomisk utvikling. Dette er prosesser som må gå parallelt. Det er derfor positivt at også næringslivet engasjerer seg og bistår med å skape arbeidsplasser og bedre infrastruktur. Det er høyt prioritert av norske myndigheter å yte service og støtte til norsk næringsliv i utlandet. Dette gjelder også i Myanmar.

Ikke enig

– Men om Aung San Suu Kyi nå mener at norsk politikk ikke bidrar til et mer demokratisk Myanmar, og flere andre stemmer, for eksempel i de etniske gruppene, ikke lenger har tillitt til norsk Myanmar-politikk; er ikke det et problem for regjeringens ambisjoner om å fremme demokrati og fred i Myanmar?

– Jeg er ikke enig i disse påstandene og mener de gir et uriktig bilde av Norges rolle. Vi er svært tydelige i vår støtte til reformprosessen i Myanmar. Dette betyr å stille krav til regjeringen så vel til opposisjonen når det gjelder å drive reformprosessen fremover og finne de nødvendige kompromissene. Det er ikke noen tvil om at Myanmar har en lang vei å gå før landet er i mål med reformer jamfør sammensetningen av parlamentet og andre eksempler. Å klare å nå frem til en fredsavtale som inkluderer alle de etniske gruppene er noe Norge har vært, er, og vil være, en viktig pådriver for. Det er også et viktig mål for at Myanmar skal kunne utvikle seg både demokratisk og økonomisk. Norge fortsetter derfor vår innsats knyttet til fredsprosessen. Samtidig er det viktig å bidra til at den positive utviklingen fortsetter i områdene hvor våpenhvileavtaler allerede er oppnådd.

– Ok. Da du var i Myanmar i forrige uke; hva gjorde du konkret for

å berolige sivilsamfunnet ift denne skepsisen som har grodd frem?

En feilslutning

– Dette er en feilslutning. Det aller meste av de 230 millionene som Norge bruker i Myanmar i 2014 gis gjennom organisasjoner i sivilsamfunnet. Støtte til freds- og reformprosessen, mediestøtte og støtte til sivil samfunn fortsetter å være bærebjelker for det norske engasjementet. Vår støtte til fredsprosessen har blant annet bidratt til at kritiske sivilsamfunnsorganisasjoner i eksil har kunnet reise tilbake og bidra i lokalsamfunnene. Og vår støtte bidrar nå til at disse organisasjonene får mulighet til å bli trukket med i fredsprosessen. Et godt eksempel er støtten til uavhengige organisasjoner via Den norske Burmakomiteén, som blant annet går til 88-generasjonen og menneskerettighetsmiljøer.

– Men har Norge i for stor grad «omfavnet» Myanmar's sittende myndigheter, gitt det faktum at 25

prosent av setene i parlamentet fortsatt er besatt av militæret?

– Nei, det vil jeg bestemt avvise. Det er avgjørende at reformprosessen drives fremover og at den ikke stopper opp; dette inkluderer målet om at alle parlamentsmedlemmer skal være folkevalgte. Norge vil være en aktiv pådriver her, og valget neste år blir en viktig milepæl i så måte.

– Sammen med kongeparet, næringsministeren og representanter for norsk næringsliv var du del av statsbesøket til Myanmar i forrige uke. Sett utenfra vitner dette om at Norge nå mener alvor når regjeringen satser på Myanmar som et av «fokuslandene» i utviklingssamarbeidet?

En helhetlig tilnærming

– Hovedformålet med statsbesøket var å støtte opp om det langvarige norske engasjementet i freds- og reformarbeidet i Myanmar. Videreutviklingen av de bilaterale forbindelsene, blant annet innen utviklingssamarbeid og på næringslivsområdet var viktige temaer. Norge sender et tydelig signal om at vi vil opprettholde et betydelig engasjement i Myanmar over tid ved å gjøre landet til et fokusland for utviklingssamarbeid. Volumet og innretningen på samarbeidet vil avhenge mye av utviklingen fremover. ■

«Jeg vil klart avvise at vi nedprioriterer arbeidet med fred og demokrati.»

Utenriksminister Børge Brende

14 **Reportasje:** Brasil

De drømmer om asfalt

I regntida har de en farlig jobb, lastebilsjåførene som frakter Brasils enorme naturrikdommer på «Dødsveien» gjennom Amazonas. De frykter skader og økonomisk ruin, dersom ulykken rammer. Nå vil myndighetene investere milliarder for å skaffe dem asfalt gjennom regnskogen. Men miljøvernere frykter konsekvensene. **Av Gunnar Zachrisen (tekst) og Ken Opprann (foto), i Brasil**

«**M**ato Grosso stiller Brasils sult, og skaffer mat til verden», lyder et lokalt slagord.

Der vi står på en støvete rasteplass ved riksvei BR-361 er begrunnelsen for slagordet lett å få øye på. En tett strøm av trailere dundrer forbi oss i begge retninger. De bærer med seg

lass på lass med mat fra delstaten Mato Grosso, Brasils største kornkammer. Varene skal sørover til brasilianske storbyer, eller nordover til eksporthavnen i Santarém.

Veistandarden på den 173 mil lange strekningen mellom landbruks-hovedstaden Cuiabá og Santarém er dårlig, med farlige hull, løse veikanter og manglende autovern. Den nordlige

gjennom regnskogen

Lastebilene, fullastet med soya, korn og kjøtt, kjører tett på BR-163 mellom Cuiabá og Santarém. Lange strekninger av veien går gjennom regnskogen i Amazonas og er ikke asfaltert. Miljøvernere frykter at bedre vei vil gi økt avskoging.

Foto: Ken Opprann

delen av veien er mest beryktet og fryktet. Her må sjåførene manøvrere sine vogntog gjennom regnskogen. Tre lange strekninger på til sammen 45 mil mangler asfalt.

Dødens korridor

– Folk kaller denne veien en «døds-korridor», sier trailersjåføren Valmir Rodrigues Nogueira og tørker svetten

av et furete ansikt.

Det er farligst når det regner, forklarer den joviale 58-åringen. Og det gjør det ofte i det fuktige Amazonas-klimaet. Når en semitrailer kommer skliende i en sving eller gjørmete nedoverbakke er det fare på ferde. Mange sjåførere har gjennom årene blitt drept og skadet.

I 1. halvår 2013 mistet 43 men-

nesker livet og 423 ble skadet i til sammen 682 ulykker på strekningen Cuiabá – Santarém.

– Løsningen er å stoppe og vente hvis det regner for ille. Havner du utenfor veikanten med et hjul, er du virkelig i trøbbel. Da ødelegger du både for deg selv og alle som kommer bak deg, sier han.

Valmir har aldri opplevd en ulyk-

ke selv, men han har sett mange. Å bringe folk til sykehus fra en bilko hundrevis av kilometer fra nærmeste tettsted, er en av utfordringene. Å få reparert en ødelagt trailer er en annen. En ulykke kan bety økonomisk ruin for trailersjåførere og eiere.

Sover i bilen

Mens sola steiker ubønnhørlig på den

16 Reportasje: Brasil

– Det blir for dyrt å kjøre innom ei kro langs veien. De tar 16 reais (om lag 45 kroner) for en enkel rett, sier Valmir Rodrigues Nogueira (58), mens han sjekker at kyllingen svømmer trygt blant løk og gulrøtter.

røde grusen, har Valmir tatt fram den lille gasskomfyren og lager seg lunsj i skyggen av semitraileren. Trekkvogna eier han selv. Den kostet ham og sønnen hans enorme 260 000 reais (drøyt 700 000 kroner) for om lag fem måneder siden.

Nå jobber 58-åringen lange dager og sparer inn på alle utgifter. Han sover i styrehuset på bilen. Målet er både å nedbetale billånet og å styrke bankkontoen, slik at han og kona får en trygg alderdom.

– Det blir for dyrt å kjøre innom ei kro langs veien. De tar 16 reais (om lag 45 kroner) for en tallerken med dagens rett, sier han, mens han løfter på lokket og sjekker at kyllingen svømmer trygt blant løk og gulrøtter.

Valmir har kjørt alle deler av denne veien utallige ganger, gjennom mange år. Denne gangen har han med seg et lass med ris nordover. Soyabønner fra Mato Grossos enorme plantasjer er det han frakter oftest.

50 tonn stål og kylling

På bilvaskeriet like nord for Cuiabá treffer vi Haini Strey. Landeveiens rødkinnede ridder slår gjerne av en prat, mens tre magre unggutter vas-

ker «hesten» hans. Tre ruvende vogntog med tipp-topp moderne utstyr og en velkjent svensk logo er i ferd med å gjenvinne hvitfargen.

Hver av dem er på rundt 17 tonn. Med kyllingkjøttet inne i frysekonteineren blir det om lag 50 tonn. Det er en tung bær å dra på når deler av veien er i elendig forfatning.

Den 55-årige sjåføren og de to sjåførkollegene hans er frustrerte over myndighetenes manglende handlegkraft. De frykter ulykker, kostbare reparasjoner og forsinkelser. Om de blir stående fast riktig lenge, kan en last med kylling- eller oksekjøtt bli ødelagt.

30 år med prat

Utallige ganger er de blitt lovet en bedre asfaltert vei, men saken har vært omstridt og beslutninger er ikke blitt fulgt av bevilgninger.

– De har pratet og pratet i 30 år, uten å ha fått til noe som helst, sier Strey.

Mens politikerne har pratet, har trafikken på BR-163 økt jevnt, i takt med økonomisk vekst og gode tider for landbruksindustrien. Hver dag passerer 70 000 kjøretøyer på den-

ne veien, gjennom delstaten Mato Grosso.

Nytt håp

Men i 2014 er det nytt håp for de som er opptatt av veisikkerhet og veistandard i Amazonas og nærområdene. Myndighetene vedtok for to år siden å asfaltere tre viktige strekninger langs BR-163 som hittil bare har vært jordvei. Andre strekninger skal forbedres og utvides fra to til fire felter. Arbeidet baseres på offentlig-privat samarbeid og finansiering.

På to av strekningene er private kontraktører allerede i gang med gigantjobben, med investeringsstøtte fra den statlige utviklingsbanken BNDES (samme bank som administrerer det norskstøttede Amazonas-fondet). Seinere er det bilistene selv som skal betale, via betaling på en rekke ulike bomstasjoner.

Blant vinnerne av 30-årskontrakten er et selskap som tar ansvar for å rehabilitere, fornye og utvide den sørlige delen av veien til fire felt, i tillegg til drift og vedlikehold. Trafikkontroll og ambulansetjenester er en del av pakken. Denne strekningen alene er på 850 km, tilsvarende avstanden

Kristiansand – Trondheim og litt til. Kontrakten innebærer investeringer på solide 4,6 milliarder reais (rundt 13 milliarder kroner).

Den tredje biten – i delstaten Pará – skal ut på anbud om ett eller to år.

Landbruket jubler

Om dette blir noe av, er det et jubelbudskap for den enorme landbruksindustrien i Brasil. Landet er verdensledende på produksjon av landbruksvarer som soya (som er Norges største import fra landet), sukker, kaffe, sitrusfrukter og kjøtt, men transportkostnadene i et stort land som Brasil er høye.

Millioner av tonn med korn, soya, kjøtt og andre varer, går allerede langs BR-163, tross at deler av veien er i svært dårlig forfatning. Brasil er verdens største produsent av soyabønner. I sesongen 2013-14 hadde landet en produksjon på 87,5 millioner tonn bønner, som blant annet eksporteres til Kina og Europa. 33 prosent av all soya fra Brasil fraktes på denne veien.

Snart kan landbruksindustrien se fram til tryggere og billigere transport av sine varer langs denne viktige

Se video på nett

tinyurl.com/nrvdymh

En lue henger på et kors langs BR-163 i nærheten av Lucas do Rio Verde i Mato Grosso. Veien har tilnavnet «Dødsveien» og er beryktet for sine mange ulykker.

Foto: NTB-Scanpix

I regntida fra desember til juni kan strekningene inne i regnskogen være livsfarlige for lastebil-sjåførene.

Foto: Dangerous-roads.org

Veibygging i regnskogen

transportkorridoren. Målet er blant annet å etablere en transportkorridor for soya til verdensmarkedet via dypvannshavner i delstaten Pará.

Miljø-bekymring

Mens den mektige landbrukslobbyen gleder seg, vekker asfalt og firefeltsveier bekymring blant landets miljøvernorganisasjoner.

De kjenner historien om hvordan veitbygging tidligere har bidratt sterkt til økt avskoging i Amazonas. Så snart asfalterte hovedveier er på plass i en skog, dukker det snart opp en rekke sideveier, som baner vei for illegal kvegdrift, hogst og gruvedrift.

Både forskere og miljøvernere omtaler deler av Amazonas-området som «et stort svart hull» der miljøkriminelle kan boltre seg og myndighetene har hatt liten kontroll. Miljøaktivister har blitt drept og statlige politifolk er blitt angrepet i sine forsøk på å stoppe illegal hogst og annen miljøkriminalitet. Flere har argumentert med at veitbygginger må vente til myndighetene er blitt mer effektive i sitt arbeid mot miljøkriminalitet.

Transamazonica

Det som har skjedd av avskoging langs den beryktede hovedveien BR-230, den såkalte «Transamazonica», er selve beviset for sammenhengen mellom veibygging og avskoging, mener Brasils miljøorganisasjoner.

En av disse er Imazon. Satellittbilder organisasjonen publiserte tidligere i år, viser tydelig hva som har skjedd: et fiskebeinsmønster av sideveier og hogstflater skyter ut fra hovedveien. Resultatet er avskoging og ødeleggelse av det biologiske mangfoldet i skogen.

Eksportkorridor

«La Transamazonica» ble bygget under militærdiktaturet på 1970-tallet, med et mål om å bringe «utvikling» til det fattige Amazonas. Nå er det duket for nye store veitbygginger som bekymrer miljøvernere. Flere av dem er allerede vedtatt.

– Det er mektige økonomiske interesser som har presset fram de nye, store veiprojektene i Amazonas. Agribusiness står for 25 prosent av Brasils eksportinntekter. Nå ønsker de seg en ny eksportkorridor, og det vil føre til ytterligere press på

18 Reportasje: Brasil

Trailersjåførene slapper av på rasteplassen nord for Cuiabá etter en lang og slitsom kjøretur. Nå har tre ungdommer kastet seg over støvlaget på Volvo'ene deres.

Foto: Ken Opprann

skogsområdene langsmed veien, sier Ana Cristina Barros, som er leder av infrastruktur-seksjonen i miljøorganisasjonen The Nature Conservancy.

Hun mener at myndighetenes håndtering av saken foreløpig har vært fragmentert og svak.

– Miljøkrav til kontraktørene, kontroll med avskoging og forvaltning av skogen er foreløpig ikke godt nok ivarettatt, og utviklingsplaner for områdene langs veien er nesten ikke eksisterende, sier Barros.

Hun beskriver hvordan en ny «frontlinje» for avskoging er i ferd med å danne seg i det sentrale Amazonas, langsmed de store veiene. Miljøorganisasjoner krever nå at myndighetene gjennomgår utbyggingsplanene på nytt og stiller krav om konsekvensanalyser knyttet til avskoging og påvirkning av økosystemene.

BR-163 – en «versting»

Brasils miljødirektorat Ibama bekrefter deler av miljøorganisasjonenes beskrivelse av veienes rolle i avskogingen.

– Områdene rundt BR-163 er allerede av de verste og mest utsatte stedene vi har. Det er her avskogingen har økt mest de siste årene, sier Luciano Evaristo.

Han leder Brasils miljødirektorat Ibama, i lokale medier ofte omtalt som Brasils «miljøpoliti». Under større aksjoner samarbeider direktoratets miljøagenter med føderalt politi.

Evaristo forteller engasjert om helter og skurker i Amazonas, og viser bilder fra satellitt-observasjon og aksjoner der myndighetene har beslaglagt alt fra motorsager til biler, hogstmaskiner og bulldosere.

– Til tider deltar jeg selv også i

aksjonene, forteller miljøbyråkraten før han løper tvers over rommet for å hente fram våpenet sitt.

– Vi må kunne forsvare oss. Dette er langt fra ufarlig, sier han og viser til at kolleger av ham har opplevd å bli angrepet under inspeksjoner ute i skogen. For å understreke alvorlegger han revolveren sin på bordet foran oss, mens han fortsetter sitt powerpoint-foredrag.

Et av bildene «miljøpolitetsjefen» viser fram, er fra områder utsatt for ulovlig avskoging i regionen Novo Progresso, ved BR-163. 20 prosent av samtlige registreringer av illegal hogst i Brasil det siste året (august 2013 – juli 2014) har skjedd i dette området. Her har kriminelle «hogstbaroner» hatt stor innflytelse. Lokale folk som er mistenkt for å være varslerere har mottatt dødsstruser.

Miljøkriminelle

– 27. august i år slo vi til mot folkene som var mistenkt for å stå bak den illegale avskogingen langs denne veien. Sammen med føderalt politi arresterte vi 11 personer i tre ulike delstater, inkludert bakmennene bak den ulovlige hogsten. Kombinert med arrestasjonene foretok vi også beslag i eiendommer og bankkontoer, forteller Evaristo.

Direktoratet, som mottar norsk støtte gjennom Amazonas-fondet, har nylig investert i et forbedret satellittbasert overvåkingsystem. Det vil gi skarpere og mer detaljerte bilder av avskoging, og muligheter for å reagere raskere mot miljøkriminelle. I tillegg har de et nettverk av Ibama-kontrollører, som samarbeider med statlig politi.

Men tross «miljøpolitets» nye og mer effektive teknologi er det likevel mange som fortsatt slipper unna.

Luciano Evaristo, leder av «miljøpolitiet» Ibama.

Foto: Gunnar Zachrisen

Greenpeace har for eksempel lenge hevdet at det brasilianske kontrollsystemet for tømmereksport er for dårlig og åpner for juks.

Sagbrukene kjøper og blander legalt og illegalt tømmer, uten at det oppdages av myndighetenes kontrollører. Tømmeret stemples med miljøgodkjenning og havner på brasilianske og internasjonale markeder, har organisasjonen påstått. Men påstandene er blitt avvist av sagbruk og eksportører.

Avslørt av GPS

For å underbygge sine mistanker offentliggjorde Greenpeace nylig en undersøkelse, som avslører hvordan hogstelskaper, transportører og eksportører samarbeider. Den 29. august i år plasserte organisasjonen GPS-sendere i to Mercedes lastebiler de mistenkte ble brukt til illegal tømmertransport. I 12 dager føret GPS-senderne organisasjonen med signaler, mens bilene beveget seg rundt på veinettet inne i Amazonas. Blant dem var de omtalte veiene Transamazonica, BR-163 og to andre store veier, samt en rekke mindre tilkjøringsveier inne regnskogen.

Nattlig aktive

Lastebilene var stort sett aktive nattetid og i de tidlige morgentimene. Områdene der tømmeret ble hentet fra hadde ikke tillatelse til kommersiell hogst. Ferden endte hos to sagbruk i nærheten av havnebyen Santarém. Derifra ble det illegale tømmeret trolig bearbeidet før videre eksportert til utlandet, mener Greenpeace.

Ifølge miljøorganisasjonen har det ene sagbruket, Rainbow Trading, i perioden 2008-2013 eksportert tømmer fra Amazonas til en rekke land i Europa, samt India, Japan og Kina. I

perioden januar til august 2014 solgte selskapet tømmer til Belgia, Frankrike, Nederland, Sverige og Portugal.

Kulinarisk godbit

Tilbake på rasteplassen langs BR-163 er det lite som minner om miljøkriminalitet og rikdom gjennom gigantgevinster fra illegal eksport av tømmer. Valmir har snakket seg ferdig om problemene med dårlige veier, lange dager og behovet for å spare penger til pensjonisttilværelsen. Nå har han endelig kokt ferdig kyllingen, og snuser inn duften av dagens høydepunkt.

– Å være trailersjåfør er et kjedelig liv, men god mat gjør livet litt bedre. Og på neste tur skal kona mi være med, sier han og smiler bredt. ■

Avskoging: 95 prosent skjer i nærheten av vei

Veitbygginger bidrar i stor grad til avskoging, mener amerikanske, brasilianske og australske forskere, som nylig publiserte en artikkel om veier, avskoging og verneområder.

«94,9 prosent av all avskoging i brasiliansk Amazonas har oppstått i en tydelig definert tilgjengelig sone innen 5,5 km fra en eller annen type vei eller innen 1 km fra en farbar elv.», fastslår forskerne Christopher Barber, Mark Cochrane, Carlos Souza, jr. og William Laurance. De konkluderer også at vern av områder har hatt en svært god effekt.

Kilde: Biological Conservation 177 (2014), side 203–209.

Les mer på nett

Les mer om veier og avskoging: tinyurl.com/pv9elr7

Krigssesong i Sør-Sudan

Veiene er tørket opp. Soldater og kjøretøy kan igjen forflytte seg. Det er ett år siden det smalt i Sør-Sudan. Nå fryktes en ny krigssesong.

Hege Opseth Vandapuye

Regntiden har gitt sivilbefolkningen i Sør-Sudan et kjærkomment pusterom fra de mest intensive og voldelige kampene. Nå rasler de stridende partene med patronbeltene igjen. Mye tyder på at de har brukt de siste månedene til å forberede seg på det, som helt siden 60-tallet og den første krigen startet, har blitt kalt «krigssesongen».

– Vi er ved en korsvei. Hvis ikke partene snart kommer til enighet er det fare for at krigen trappes opp og oppløsningstendensene kommer ut

« Vi snakker om rasjonelt kalkulerende aktører. »

Morten Bøås, forsker

av kontroll. Om partene på et senere tidspunkt blir enige kan det likevel være for sent. Billedlig sagt: Det kan bli vanskelig å lime sammen den knuste vassen, sier forsker ved fredsforskningsinstituttet PRIO, Øystein H. Rolandsen.

– Utpreget bruk av krigsretorikk bygger opp under denne tendensen, konstaterer han.

Ingen løsning

Den forrige krigen sluttet i 2005, men på landsbygda fortsatte millioner å drive en naturalhusholdning bestående av fiske, landbruk, husdyrhold og sanking av ville vekster. De ventet på en ny og lettere hverdag, men nesten ti år senere fortsatte statlige sykehus og utdanningsinstitusjoner å være så godt som fraværende. Det eneste tilbudet kom fra bistandsorganisasjoner og FN. Etter at den nye konflikten startet har situasjonen har bare gått fra ille til verre.

Øystein H. Rolandsen.

Morten Bøås.

Det var 15. desember i fjor at de første skuddene falt i hovedstaden Juba. Bakgrunnen var en langvarig intern maktkamp i regeringspartiet SPLM. Nå leder president Salva Kiir og den sparkede visepresidenten Riek Machar hver sine hærer.

– Krigen bunner i en politisk konflikt som handler om den uformelle maktdeelingen i Sør-Sudan og mellom tre mektige fraksjoner i regeringspartiet, forklarer Rolandsen.

1,9 millioner mennesker er siden drevet på flukt. 100 000 av dem bor fortsatt i midlertidige leire på FN-baser rundt i landet. Titusenvis er drept. I mange måneder har de tre fraksjonene forhandlet i Etiopias hovedstad Addis Abeba. Konturene av en løsning om maktdeling kan skimtes, men partene klarer ikke å binde seg til en forpliktende avtale. Salva Kiir og Riek Machar har signert avtaler om våpenstillstand, men uten nevneverdig effekt på bakken.

Maktdeling

– Hvorfor klarer man ikke bli enige?

– Hovedpartene, Kiir og Machar, har ikke vært villig til å gå inn på delingsmodeller. Begge parter har en «alt eller ingenting» holdning. De må vise vilje til reell maktdeling før

de kommer videre i prosessen, sier Rolandsen.

Han frykter at om ikke partene finner en løsning før jul, vil det være for sent.

Naiv drøm

Det som skjer står i sterk kontrast til optimismen og feiringen da Sør-Sudan ble selvstendig 9. juli 2011. Verdensledere jublet og det var en vind av optimisme. Men det er mange som mener det i beste fall var naivt å tro at statsbyggingsprosjektet skulle lykkes.

– Det internasjonale samfunnet lulla seg inn i en drøm – som vi alltid gjør – at man med en tryllestav kan etablere demokrati, liberalisme og menneskerettigheter. Hvorfor det skulle fungere her, kan man lure på, sier NUPI-forsker Morten Bøås til Bistandsaktuelt.

Han tror ikke situasjonen nødvendigvis har forandret seg så veldig mye de siste par årene – bare at nå er motsetningene tydelig for alle og enhver. Bøås påpeker at partene er krigsherrer som ikke viker en tomme fra å benytte krigens maktmidler.

– Samtidig må vi huske at de er rasjonelt kalkulerende aktører som er villige til å gå langt for å beskytte de posisjonene de har, sier Bøås. ■

Opprørssoldater eskorterer sivile gjennom flomområder på vei til FN-basen i Bentiu. Nå som regnsesongen er over frykter mange at krigshandlingene igjen vil intensiveres i Sør-Sudan.

Foto: Matthew Abbott, AP

20 Tema: Rettighetenes forsvarere

Hjelp, jeg er arrestert!

**Tema:
8 sider**

I kaoset som rådet da opprørere nærmet seg hovedstaden klarte rettighetsaktivisten å rømme fra fengselet. Både regimet og opprørerne hadde ham på sine dødslisters. **Av Jan Speed**

Veiene var stengt. Han måtte skaffe penger og skaffe båt for å komme seg ut av landet. Venner ringte et nødnummer for menneskerettighetsforsvarere i Irland.

– Å handle raskt er avgjørende, sier Mary Lawlor, lederen for Frontline Defenders.

Aktivisten heter Aloysius Toe. Etter åtte måneder i fengsel - og midt under de harde kampene om Liberias hovedstad - klarte han å flykte ved hjelp av en fiskerkano midt på natten. Etter fire dager på havet kom han til nabolandet.

24-timersservice

Organisasjonen, med base i Dublin, er spesialister på å hjelpe truede menneskerettighetsforsvarere. Flere hundre får hjelp hvert år. I løpet av 24 timer kan de bidra med det som trengs i ulike situasjoner: penger, sikkerhetskameraer, trygge boliger, juridisk hjelp, medisinsk hjelp, nødvisum eller livvakter. Mange steder i verden er det blitt stadig farligere å være politisk rettighetsaktivist, journalist, urfolksaktivist eller tilhøre en religiøs eller seksuell minoritet.

Frontline Defenders har kontakt med et nettverk på rundt 7000 mennesker i 150 land. De arbeider med høyst ulike temaer, men har til felles at de fremmer eller forsvarer rettighetene som er nedfelt i Verdenserklæringen om menneskerettigheter.

Alle rettighetsaktivister er ikke i fare til enhver tid. Risikosituasjonen varierer stadig. I fjor dokumenterte

organisasjonen at 426 rettighetsforsvarere i 64 land var i stor fare.

Fleksibel

Mary Lawlor grunnla organisasjonen etter å ha jobbet i Amnesty International i flere år.

– Jeg følte det var behov for en ny organisasjon som kunne gi rask hjelp til menneskerettighetsforsvarere som er i akutt fare. Det krever at du er tilgjengelig hele tiden og har mulighet til å respondere umiddelbart. Vi skal være raske, fleksible og sinte på deres vegne, forklarer Lawlor.

Organisasjonen ble dannet i 1998. Den tar utgangspunkt i hva menneskerettighetsarbeidere selv definerer som behov, og justerer kursen etter dette. Nødhjelp er en del av jobben. Opplæring av folk i både risikovurdering, personlig sikkerhet og datasikkerhet er også etterspurt. I tillegg arbeider organisasjonen internasjonalt for å styrke beskyttelsen av mennesker som jobber med menneskerettigheter.

– Vi forsøker å nå personer som ikke har internasjonale forbindelser, sier Lawlor.

En måte de gjør dette på er ved å

« Vi skal være raske, fleksible og sinte på deres vegne. »

Mary Lawlor, leder av Frontline Defenders

Mary Lawlor etablerte Frontline Defenders med base i Irland.

Foto: Frontline Defenders

En menneskerettighetsaktivist arresteres i Zimbabwe. Foto: NTB Scanpix/arkiv

utstyre rettighetsforsvarere med idkort fra Frontline Defenders. Homoaktivister i Uganda har klart å unngå arrestasjon eller fengsel da de viste kortet til politiet. Politiet forsto da at

aktivistene hadde støtte fra internasjonale organisasjoner og at arrestasjoner ville føre til reaksjoner fra utlandet.

Farlig julesesong

– Mange arrestasjoner finner sted på fredager eller ved juletider når myndigheter tror at det internasjonale samfunnet ikke er aktivt eller oppmerksomt, sier Lawlor.

I 2013 dokumenterte organisasjonen at 23 menneskerettighetsforsvarere var blitt drept. De første seks månedene i år ble minst 13 rettighetsforsvarere drept. Det skjedde i Myanmar, Colombia, Honduras, India, Irak, Libya, Mexico, Pakistan og Filippinene.

– Dette er bare drapene vi har registrert. Det er sikkert mange, mange flere, sier Lawlor.

Stadige overgrep

En ny trend er at stadig flere mennesker som arbeider for miljø-, urfolks- eller lokalsamfunnsrettigheter mot gruve- eller oljeselskaper blir utsatt for drap, fengsel og tortur.

– Disse menneskene er oftest ikke mot gruvedrift i seg selv, men krever at det skal være bærekraftig og ikke

Øker innsatsen

– Det økte presset på menneskerettighetene internasjonalt betyr at vi må intensivere innsatsen for å beskytte dem som står i frontlinjen her, nemlig menneskerettighetsforkjemperne, sier statssekretær Bård Glad Pedersen i Utenriksdepartementet.

BESKYTTELSE AV menneskerettighetsforkjempere vil være et sentralt tema i den nye stortingsmeldingen om menneskerettigheter som vil foreligge om kort tid.

– Menneskerettighetsforkjempere er en bærebjelke i et demokratisk samfunn. Støtte til deres innsats er en investering i rettsstaten og de-

mokratiet. Målet er at arbeidet for å verne om menneskerettigheter verden over skal kunne utføres uten hindringer og trusler mot menneskerettighetsforkjempere og deres familier, sier Glad Pedersen.

– Regjeringen vil ta et sterk internasjonalt lederskap for beskyttelse av menneskerettighetsforkjempere,

Bård Glad Pedersen.

Foto: Utenriksdepartementet

og vi vil samarbeide tett med partnere i ulike regioner for å motvirke det økte presset mot menneskerettighetsforkjempere og støtte deres arbeid, sier Glad Pedersen.

– Beskyttelse av menneskerettighetsforkjempere har gjennom mange år vært en viktig prioritet i Norges internasjonale menneskerettighetsarbeid. FN og Norge har i flere sammenhenger uttrykt sterk bekymring for at menneskerettighetsforkjempere i økende grad blir utsatt for trusler, vold og drap, og for manglende straffeforfølgelse av de ansvarlige. Menneskerettighetsforkjempere som fremmer kvinners rettigheter og de som arbeider med landrettigheter og naturressurser er ofte spesielt utsatt, påpeker statssekretæren. ■

forurensede lokale vannkilder, osv. I noen land er selskaper i en dunkel allianse med myndighetene. I Guatemala traff jeg en kvinne som var blitt skutt og såret da hun var på vei bort fra en demonstrasjon ved en gruve. Vi hjalp henne med en sikker bolig og medisinsk behandling. Men de har ikke klart å få ut kulen i kroppen hennes, sier Lawlor.

Organisasjonen Global Witness skriver i en ny rapport at 57 personer som kjempet for jordrettigheter og mot gruve- og trelastselskaper i Peru er blitt drept de siste 12 årene. Blant disse er urfolksaktivister som krever at Perus regjering respekterer internasjonale avtaler de selv har undertegnet.

Trakassering

Trakassering av aktivister fra seksuelle minoriteter er en annen urovekkende trend. Stadig flere stater, som for eksempel Myanmar, bruker «juridisk trakassering» både for å fengsle rettighetsforsvarere eller tvinge dem til å bruke mye tid og penger på rettsaker. Undertrykkende regimer lærer fra hverandre og vedtar stadig flere lover for å innskrenke handlefriheten til sivilsamfunnet. De krever gjerne at

organisasjoner må registrere seg, betale avgifter og legger begrensinger på hvor mye støtte de kan motta fra utlandet.

– Hvis man skal se optimistisk på det, er økt undertrykkelse også et tegn på at rettighetsarbeidere begynner å nå fram med sitt budskap overfor befolkningen, påpeker Lawlor.

Blokkert av milits

Både opprørsgrupper og regjeringer prøver å kneble individer og organisasjoner som arbeider med menneskerettigheter.

For noen uker siden stengte væpnede menn i militære uniformer Libyas nasjonale menneskerettighetsinstitusjon, National Council of Civil Liberties and Human Rights. Trolig var det opprørsgruppen Operation Libya Dawn som sto bak okkupasjonen av rettighetskontoret.

– Vi er bekymret for den økende

«Norge bør bidra til en global koalisjon av regjeringer.»

Mary Lawlor

volden i Libya med rapporter om rettighetsbrudd, halshugging av aktivister og stengning av landets nasjonale menneskerettighetsinstitusjon i Tripoli, sier Rupert Colville, talsmann for FNs høykommissær for menneskerettigheter.

Global koalisjon

– De nye trendene gjør at mer må gjøres internasjonalt for å beskytte de som fremmer rettighetene til vanlige mennesker i eget land, mener Lawlor. Hun mener at Norge stod bak en av de beste resolusjonene på dette feltet i FN i fjor.

– Det er viktig at beskyttelse av rettighetsforsvarere ikke bare betraktes som en sak fremmet av vestlige land. Norge bør bidra til en global koalisjon av regjeringer, sier Lawlor. Land som Brasil og Elfenbenskysten har begynt å engasjere seg.

Lawlor innrømmer at spørsmål om bruk av bistand som pressmiddel er en vanskelig sak. I utgangspunktet mener hun at all bistand bør være rettighetsbasert. Samtidig er dialog med motparten avgjørende. Det at hun hadde møtt en sikkerhetsoffiser fra Sudan gjorde at hun ved ett tilfelle kunne ringe for å forsikre seg

Hva gjør Norge?

■ Norge ledet arbeidsgruppen som utarbeidet FN-erklæringen om menneskerettighetsforkjempere. Etter et norsk initiativ, opprettet FN i 2000 et mandat og opprettet en stilling for en spesialrapportør for menneskerettighetsforkjempere.

■ Norge er hovedforlagsstiller til resolusjonene om menneskerettighetsforkjempere som fremmes annethvert år i FNs menneskerettighetsråd og FNs generalforsamlings 3. komité.

■ Norge og norsk bistand støtter opp om menneskerettighetsforkjempere og deres arbeid gjennom direkte kontakt, økonomisk støtte, dialog med aktuelle lands myndigheter og arbeid i organisasjoner som FN, Europarådet og OSSE.

om at en rettighetsforsvarer ikke var blitt mishandlet og torturert.

– Begge parter må være villig til å endre adferd, sier Lawlor. Hun mener EUs rettighetsdialog med Russland og Kina er eksempel på dialoger som ikke fører til noe resultat. ■

22 Tema: Rettighetenes forsvarere

På barrikadene for und

Deltakelse i menneskerettighetsdemonstrasjoner har gjort at Asma Jahangir flere ganger er blitt arrestert av politiet i Pakistan. Foto: NTB Scanpix

Tykk hud for å tåle angrep og et stolt smil er viktig for Asma Jahangir, en av Pakistans og verdens ledende menneskerettighetsaktivister. Hun smiler i visshet om at kampen er riktig. **Av Jan Speed**

Vi er ikke revolusjonære. Vi ser etter små, vedvarende forandringer, sier den vevre kvinnen.

Hennes blikk bak de tykke brilleglassene skifter raskt fra stål til mykt. Det avhenger av om hun omtaler overgrep eller møtet med ofrene og barnebarnet hun snart skal besøke.

I Pakistan er hun elsket og hatet. Hennes livvakter hadde ønsket at hun var mer redd og brukte den pansrede bilen mer.

– Jeg føler meg aldri truet, ikke i fare, sier hun. I nabolaget i storbyen Lahore kjenner hun alle. Her har hun bodde siden hun var åtte år.

Da hun giftet seg, flyttet hun bare inn i nabohuset.

Opposisjonell far

Asma Jahangir er vokst opp i et hjem der faren ofte ble hentet av sikkerhetstjenesten midt på natten. Faren var kjent for sin opposisjon mot diktaturet. Og hun sluttet seg i ung alder til protestene mot fengslingene av demokratiforkjemperne. Allerede som ung student ble hun kjent med både tåregass, politivold og trusler. Senere havnet hun i fengsel eller under husarrest.

I mer enn 30 år har hun utfordret tradisjoner, lover og maktpersoner, og hun gir seg ikke.

– **Rettighetsaktivister kan ikke forandre alt. Men vi kan arbeide for endringer som er bærekraftige og vedvarende, sier Asma Jahangir.**

Foto: Jan Speed

– Menneskerettigheter kan ikke blomstre under et diktatur. Rettigheter og framveksten av demokrati hører sammen, sier Jahangir.

Hun mener aktivister må være lettbeinte, ha store hjerter, men må også bruke hjernen. De må ha strategier og bygge partnerskap. Diplomatiske evner, men også trass, troverdighet og tydelighet har vært avgjørende for henne selv, som menneskerettighetsaktivist og jurist både i Pakistan og internasjonalt.

Kvinnens verdi

Jahangir har kjempet mot Pakistans gammeldagse lover. En av disse lovene vektet en kvinnes vitneutsagn i retten til halvparten av en manns. Hun har også kjempet mot bestemmelser om at voldtektsofre måtte bevise sin egen uskyld. Hun har forsvart en 14 år gammel kristen gutt mot blasfemi-anklager og har utfordret praksisen med barnearbeidere.

I 1986 grunnla hun det som er blitt Pakistans ledende menneske-

rettighetsorganisasjon, Human Rights Commission of Pakistan. For fire år siden ble hun valgt som første kvinnelige president for Foreningen for høyesterettsadvokater. Før avstemningen fant sted var det veddemål på markedene i landet om hun ville få stillingen, og direkte overføring på tv.

Hun er anerkjent internasjonalt for sitt arbeid. I 12 år har hun vært spesialrapportør for FN, først om utenomrettslige henrettelser og senere om religionsfrihet. For øyeblikket er hun del av en internasjonal gruppe som ser på menneskerettighetsbrudd i Sri Lanka.

Dødsmerkene

Asma Jahangir kjenner dødsmarke-

«Jeg har sett landenes innvoller, deres mørkeste sider, lidelsene.»

Asma Jahangir

ertrykte

ne i Darfur, DR Kongo, Balkan, Øst-Timor og Afghanistan.

– Jeg har sett landenes innvoller, deres mørkeste sider, lidelsene.

– Jeg hjemsokes av menneskene jeg ikke har kunnet hjelpe. Det verste er å se grusomhetene og møte foreldre som har sett sine barn bli massakrert. Hva svarer du når de spør hva du kan gjøre for dem? Det føles vanvittig å svare: jeg kan skrive en rapport, sier Jahangir.

Hun tror at hennes arbeid, i noen tilfeller, har ført til at overgrep er blitt stanset, at noen minoritetsgrupper er blitt synlige og at noen individer er sluppet ut av fengsel.

– Folk er blitt bevisst at det er religiøse minoriteter, kvinners rettigheter er på agendaen og æresdrap blir ikke lenger akseptert, sier Jahangir.

Mot og visdom

Hun opplever at det er voksende forventninger blant folk rundt om i verden om at grunnleggende rettigheter innfris. – Jeg opplever mye mot og

visdom blant vanlige folk, ofte uten utdannelse. De vet hva som er deres rett og hva som er riktig, sier hun.

Samtidig som befolkningene er blitt mer bevisste, er mange regjeringers vilje til å respektere menneskers rettigheter blitt dårligere, mener hun.

– Vi har internasjonale domstoler og resolusjoner, men FN sliter hardt med å sikre at menneskerettighetsforbrytere blir straffet. Nasjonale myndigheter må stilles til ansvar, sier hun.

I sitt arbeid som spesialrapportør understreker hun viktigheten av arbeidet til ikke-statlige organisasjoner med å framskaffe informasjon.

– Men det er et problem at i mange land tror disse organisasjonene at de er de eneste som vet hvordan man styrer et land. Det kan de ikke. Jeg har etablert en av de største rettighetsorganisasjonene, men den kan ikke styre Pakistan. Et land trenger politiske partier, institusjoner og alle deler av et sivil samfunn, påpeker hun. ■

Kjemper mot riksveien

– Om jeg forteller mer om protestmarsjene begynner jeg å gråte. Motstanden og kampen fortsetter, det blir bare vanskeligere, sier Pablo Rojas Paredes.

Av Jan Speed

MILJØ- OG URFOLKSAKTIVISTEN har mektige motstandere; Bolivias populære president Evo Morales, kokainkartellene og trelastfirmaene. Selv kaller han seg ikke aktivist, men frivillig.

Engasjementet hans begynte for fire år siden, da presidenten kunngjorde planer om å bygge en motorvei gjennom nasjonalparken TIPNIS (Territorio Indigena y Parque Nacional Isiboro Secure). Parken var fra før vernet, og territoriet tilhørte tre ulike urfolksgrupper.

Spansk læreren Rojas Paredes og noen venner ble opprørt over det de hørte. De satte seg inn i saken og ble etterhvert invitert av lokale ledere til et møte i nasjonalparken.

«Ingen motorvei», ble møtets konklusjon. Aktivistene fra byen og urfolkrepresentantene begynte å samarbeide for å stanse presidentens planer. Rojas Paredes satt seg inn i miljø- og urfolksrett.

Lekkasjer

– Vi avslørte et helt nett av ulovligheter, brudd på både nasjonale og internasjonale avtaler, samt omfattende korrupsjon, forteller han.

Noe av materialet de samlet om TIPNIS-veien var gjennom eget gravarbeid, men det var også folk i regjeringspartiet og administrasjon som lekket dokumenter.

Allerede i 2011 bestemte alle urfolksgruppene i Bolivia å stå sammen

mot veiplanene. De arrangerte en 800 kilometer protestmarsj til hovedstaden La Paz, som endte med at politiet banket opp demonstrantene. Kvinner ble skilt fra sine barn. Menn ble strippet og banket opp. Folk ble bundet med maskeringstape.

De arresterte skulle føres til et sted lenger unna, for å så bli fraktet med fly til fengsel. Men befolkningen i byen San Borja stanset fangebilene, og demonstrantene måtte løslates. De fortsatte marsjen til La Paz, der hundretusener sluttet seg til protesten.

Morales står på sitt

I første omgang måtte Morales innrømme nederlag, men han har ikke gitt opp å bygge veien. Det førte til en ny protestmarsj i 2012.

Foreløpig har ikke veibyggingen trengt seg inn i reservatområdet, men veistrekingene på begge sider av parken er ferdige.

– Vi frykter at veien vil føre til enda mer koka-yrking i parken. Naturen vil bli ødelagt og urbefolkningen fortrengt. Biologer frykter omfattende avskoging, sier Rojas Paredes.

Nylig vant Evo Morales nok en presidentperiode. «Riksveien skal bygges», var det første han sa etter seieren. Men Pablo Rojas Paredes og urfolksgruppene vil ikke gi etter.

– Under protestmarsjene måtte jeg begrave en av mine beste venner, og flere barn. Jeg kan ikke slutte med dette arbeidet, sier Paredes. ■

Pablo Rojas Paredes bruker fritiden til å kjempe for folk i nasjonalparken. Han deltar i TRACE-programmet til Publish What You Pay Norge.

Foto: Eline Helledal /PWYP Norge

Demokratibyggeren

Da han var 22 år sa Han Dongfang til kjæresten at han skulle bli Kinas første demokratisk valgte president. Nå kjemper han for at vanlige kinesere skal ha rett til å forhandle med arbeidsgiveren på sine egne arbeidsplasser. – Demokrati må bygges fra bunnen, sier han. **Av Jan Speed**

Renholdsarbeidere streiker. 45 000 skofabrikkarbeidere protesterer mot ledelsen ved å stille seg opp utenfor fabrikkene. En Walmart-butikk beleires av streikevakter døgnet rundt. Dette er noen av mange tusen arbeiderprotester i Kina hvert år. Mange streiker fører fram.

– Kinesiske arbeidere er en voksende kraft. De er ikke bare utnyttet, de har makt, sier den tidligere politiske fangen og fagforeningsaktivisten Han Dongfang.

Han var en av lederne for protestene på Tienanmen - Den himmelske

freds plass - i 1989.

Han mener det er nye tider i Kina. Organisasjoner må bygges fra bunnen av. Fagorganiseringen er nøkkelen for videre demokratiarbeid. Aktivister må tenke nytt. Dongfang mener en ny revolusjon er i ferd med å utspille seg.

Uavhengig forening

I forbindelse med Tienanmen var Dongfang, som da var jernbanearbeider og tidligere soldat, sentral i dannelsen av den første uavhengige fagorganisasjonen i Folkerepublikken. Etter at regimet knuste demonstra-

Han Dongfang satser på å bygge et grasrot-demokrati. Han begynner på fabrikkene.

Foto: Jan Speed

sjonene, ble han etterlyst av politiet. Han meldte seg frivillig og ble holdt fengslet i nesten to år. Han ble løslatt fordi han fikk tuberkulose i fengslet. Etter behandling i USA vendte han tilbake til Kina, men ble utvist til Hong Kong i 1993.

Året etter startet han organisasjonen China Labour Bulletin i Hong Kong. Den bistår fagforeningsaktivister med opplæring i forhandlingsteknikk og gir råd om organisering.

Hyppe streiker

I dag er det en rekke ikke-statlige organisasjoner inne i Kina som trår støttende til når arbeidere engasjerer seg. Nesten hver uke er det nye streiker. Arbeiderne bruker sosiale medier for å mobilisere og fremme krav.

– Det er mindre frykt nå. Arbeidere bruker nå mobilen til å ta bilder og dokumentere, sier Dongfang.

I kjølvannet av Tienanmen var stabilitet det avgjørende for det kinesiske kommunistpartiet. Så lenge partiapparatet i distriktene sørget for

stabilitet og industrien skapte vekst, fikk de gjøre som de ville. Lokal korrupsjon florerte. Noen partikadre ble superrike. Fagforeningsarbeid var politisk betent.

Selv om folk fortsatt blir arrestert og menneskerettighetsjurister blir trakassert, så mener han at mye har forandret seg til det bedre under Kinas nye sterke mann, Xi Jinping.

Presidenten har erklært krig mot korrupsjon på alle nivåer. Samtidig har Xi gjort det klart at arbeidere må nyte godt av den økonomiske utviklingen. Finanskrisen viste Kinas ledere at de var nødt til å øke forbruket nasjonalt. For å få det til

« Enhver har rett til å danne og gå inn i fagforeninger for å beskytte sine interesser. »

Artikkel 23, Verdenserklæringen om MR

må kinesere få økt kjøpekraft. De senere årene har det ikke vært like lett å skaffe ny, billig arbeidskraft fra landsbygda. Det gir folk med jobb større forhandlingsmulighet.

Ser nytten

– Makthaverne ser nytten av å tillate lokale forhandlinger på arbeidsplassen. Det vil i neste omgang føre til lønnsøkninger og mer forbruk, påpeker Dongfang.

Mange av streikene i dagens Kina dreier seg om helseforsikring og andre sosiale goder, ikke bare lønn. Forskning gjort av FAFO viser at det mange i Kina frykter mest er å bli syk, fordi det sosiale sikkerhetsnett er så dårlig.

Fagforeningsaktivistene vil utnytte denne situasjonen. De vil tvinge lokale representanter fra Den allkinesiske fagforeningsføderasjonen, ACFTU, til å stille opp på vegne av arbeiderne i fabrikken. Målet er å sikret at lokale tillitsfolk er valgt av arbeiderne. Dette skaper spenninger i det svære og pampestyrte ACFTU.

Evolusjonær

Dongfang innrømmer at han er på kollisjonskurs med mange kinesiske dissidenter. 25 år etter Den kalde krigen mener han at konfrontasjonslinjen ikke virker. Han mener tiden er inne for å finne andre måter å utvikle menneskerettigheter på. Strategien hans er å påvirke ACFTU og kommunistpartiet gjennom grasrotmobilisering.

– Tenk på mulighetene dersom vi virkelig klarer å organisere noen hundre millioner arbeidere, sier han.

I Kina er det rundt 700 millioner arbeidstakere.

– Den beste måten å legge grunnlaget for framtidig demokrati på er gjennom en evolusjonær prosess der et demokratisk tanke sett blir del av hverdagslivet. Det er viktig at vanlige folk ikke lar seg manipulere av sterke mennesker. Men det er også viktig at folk ikke har for store forventninger til ledere. De må innser at de må få ting gjort på egenhånd, sier Dongfang. ■

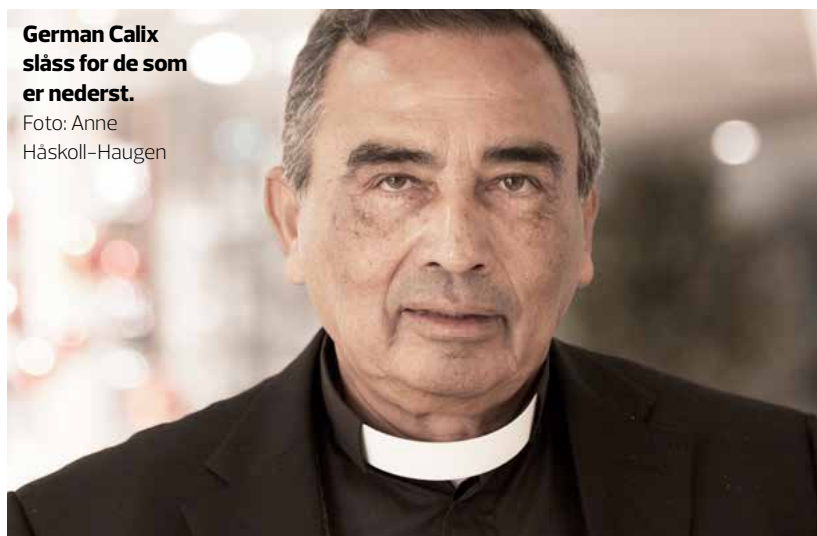

En av Kinas hittil største streiker fant sted tidligere i år i Dongguan, Guangdong-provinsen.

Foto: NTB Scanpix

German Calix slåss for de som er nederst.

Foto: Anne Håskoll-Haugen

På parti med de fattige

German Calix kjemper for de fattiges rett til naturressurser. Som katolsk prest og leder for Caritas Honduras tar han parti for de mest utsatte gruppene. **Av Anne Håskoll-Haugen**

SOM UNG ENGASJERTE Calix seg for bøndernes rettigheter i hjembygda. Etter at han ble prest fortsatte innsatsen gjennom kirken, siden 1993 også som leder av Caritas Honduras – den katolske kirkens hjelpeorganisasjon.

Caritas jobber med hiv-positive, med likestilling av kvinner, undervisning i menneskerettigheter og med rehabilitering av ungdom i kriminelle gjenger.

Men det er først og fremst i kampen om retten til naturressurser de møter motstand. I Honduras finnes flere gruver, både jern og gull, ofte drevet av utenlandske firmaer.

Grov profit

– Gruveselskapene henter ut store rikdommer. Statens beskatning av dem er latterlig. De betaler bare én prosent av fortjenesten. Bøtene de får hvis de bryter regler og forskrifter er også svært lave. Lokalbefolkningen sitter igjen med problemene;

forurenset drikkevann og områder rensket for skog med fare for jordras, sier Calix.

Det er mange konfrontasjoner mellom lokalbefolkningen og selskapene. Mange prester oppmuntrer folk til å protestere og klager inn firmaene til myndighetene.

– Slik kobles kirken og motstanden mot de utenlandske firmaene. Flere prester blir forfulgt på grunn av dette, sier Calix.

Landsomfattende

Caritas-lederen mener kirken har et stort fortrinn fordi de er etablert over hele landet.

– Vi er der folk er og ser utfordringene på nært hold. Folk kommer til oss og spør om hjelp der staten ikke kan hjelpe dem. Det forplikter. Kirken har helt siden 1960-tallet vært en viktig pådriver for sosiale endringer, vi er en del av grasrota, sier han. ■

FNs skarpe øye mot Eritrea

Av Jan Speed

I TO ÅR har Sheila Keetharuth søkt om å få slippe inn i Eritrea. Regimet i Asmara nekter å samarbeide med henne, selv om hun er FNs spesialrapportør om Eritrea.

Derfor har FNs spesialrapportør vært nødt til å oppsøke flyktningmottak i nabolandene og i Europa der tusenvis av eritreere er samlet. Ved å samtale med flyktninger og samle informasjon fra ulike kilder har hun framskaffet omfattende dokumentasjon om menneskerettighetssituasjonen i Eritrea.

Dokumentasjon er blitt presentert for FNs generalforsamling og Menneskerettighetsrådet. Blant annet har Keetharuth avslørt at bare i år har mer enn 3200 eritreiske barn flyktet til Europa, uten sine foreldre.

– Folk risikerer liv og helse for å

komme seg ut av landet. Det er svært vanskelig. Det har vært viktig for meg å skjønne rettighetssituasjonen som utløser denne flukten, sier Keetharuth som selv er utdannet jurist fra Mauritius og tidligere direktør for en menneskerettighetsorganisasjon i Gambia.

Reglene om verneplikt, som omfatter både unge menn og kvinner, er et grunnleggende problem, forklarer hun. Den kan vare i 15 til 20 år. Ifølge Keetharuth er den i mange sammenhenger å betrakte som tvangsarbeid.

– Sosiale og politiske menneskerettigheter brytes i stor grad i Eritrea, sier hun.

Nå jobber hun med å bli ferdig med en doktorgrad i Sør-Afrika, ved siden av jobben som Spesialrapportør. Rapportørene skal være selvstendige, uten bindinger til bestemte land og organisasjoner. ■

26 Tema: Rettighetenes forsvarere

Tok hevn med rettigheter

Rettighetsaktivisten Albie Sachs overlevde et bombeattentat. Som hevn begynte han å jobbe med den kommende grunnloven til et fritt Sør-Afrika. Likhet, verdighet og frihet var viktige begreper for ham da han senere ble grunnlovsdommer. **Av Jan Speed**

Grunnlovsdomstolen i Johannesburg ligger kloss inntil tre tidligere fengsler. Den er bygget med stein fra det ene. Under apartheid-tidens mest brutale undertrykkelse holdt også en av dødseskvadronene til i nabolaget.

– Et sted forbundet med undertrykkelse og smerte er forvandlet til et sted med håp, rettferdighet og forsvar av folks verdighet, sier Albie Sachs.

Han går langsomt, ser bare med på det venstre øyet og har bare den høyre hånden i behold. Men den vansirede kroppen skjuler et menneske som er full av energi.

– Energien henter jeg fra møter med mennesker, sier han.

Skadet i attentat

Allerede som 17-åring var Sachs menneskerettighetsaktivist i Cape Town, og han ble forsvarsadvokat tidlig i 20-årene.

Han ble med i den hovedsakelig svarte motstandsorganisasjonen, Den afrikanske nasjonalkongressen (ANC). Etter å ha blitt arrestert for anti-apartheid-virksomhet og holdt i isolat i fem måneder, flyktet han først til Storbritannia. Senere bosatte seg i Mosambik.

I 1988 forsøkte agenter fra apartheidregimet å drepe Sachs ved å plassere en bombe i bilen hans. Han mistet en arm og synet på det ene øyet. Hans hevn, da han kom ut av sykehuset, var å starte arbeidet med å forberede grunnloven for et fritt Sør-Afrika.

Ble dommer

To år etter Sør-Afrikas første frie valg, ble den endelige grunnloven vedtatt. Da var Sachs allerede dommer i Grunnlovsdomstolen, utpekt av Nelson Mandela.

Domstolens myndighet er å fortolke grunnlovens bestemmelser og intensjoner. Flere banebrytende domsavsigelser er avgitt: Dødsstraff er avskaffet. Parlamentet ble nektet å gi presidenten mer makt og utvidede fullmakter. Forbudet mot homofilt ekteskap ble fjernet. Retten til egen bolig ble understreket. Og regjeringen ble tvunget til å gi medisiner til gravide hiv-positive.

– Dét ble starten på den største utdelingen av hiv-medisin i verden. Det forvandlet en mørk desperasjon til en

fortelling om håp med positive resultater for hele nasjonen, sier Sachs.

– Noe av det jeg liker ved Sør-Afrika er at grunnlovens overordnede plass er godt forankret. Det er ingen stor mobilisering for å endre på den, sier Sachs.

Gjennom andre

– Flere av menneskerettighetene er skåret inn i de store inngangsdørene til Grunnlovsdomstolen. Hvilken rettigheter er de viktigste?

– Jeg tror ikke på et hierarki av rettigheter. På ulike tidspunkter er noen mer under press enn andre. Likhet (equality) er den som står først i grunnloven. Det er i motsetning til den tidligere apartheid- eller raseskillepolitikken. Det som binder alle rettigheter sammen er «verdighet». I domspremissene våre refererer vi ofte til det afrikanske begrepet «ubuntu» - at du er et menneske gjennom andre mennesker. Vi er opptatt av å knytte individets autonomi og frihet sammen med den sosiale sammenhengen, sier Sachs.

– Flertallet av mennesker i Sør-Afrika skjønner ikke hvorfor retten til vann, hus eller utdanning skal være mindre viktig enn retten til å si hva de mener, sier Sachs.

Han har inntrykk av at mange mennesker i rike land ikke ser behovene for sosiale og økonomiske rettigheter fordi de har dem.

Brød og roser

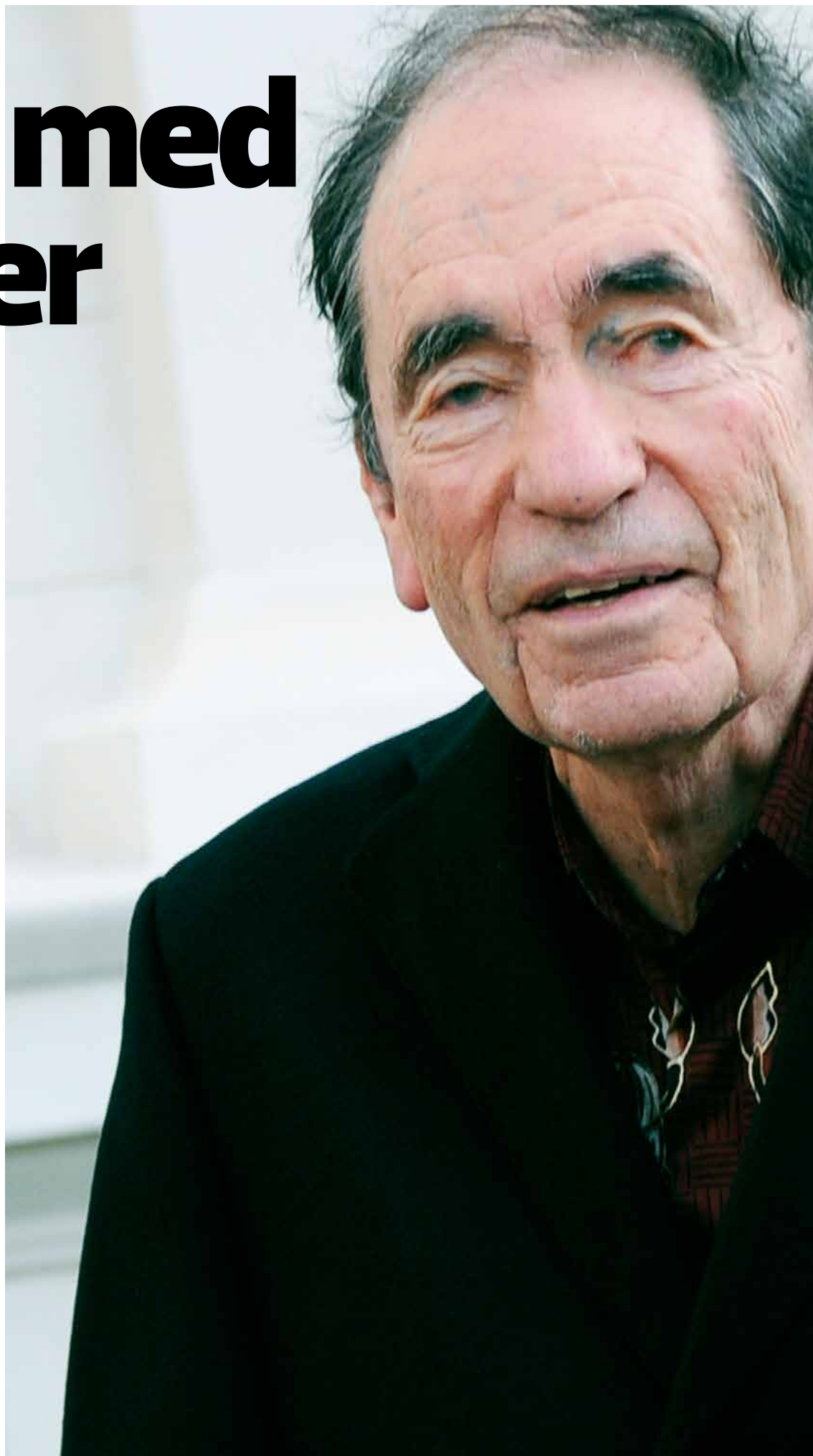
– Vi vil ha både frihet og brød. Og så føyer jeg til «roser» for å dekke de kulturelle behovene, sier han.

Den pensjonerte dommeren vektlegger at domstolen ikke bare må fortolke lover, men at den også må balansere mot fornuft og kontekst. På lignende vis balanserer Sachs sine ord både når han snakker offentlig og når han forfatter en dom. Toleranse er viktig for ham.

– Jeg er dypt sekulær, men når jeg skrev domsavsigelser understreket

«Grunnloven er et redskap for å hankses med våre problemer.»

Albie Sachs

Albie Sachs tror ikke på et hierarki av rettigheter.

Foto: Ola G. Sæther

jeg religiøsiteten til det overveldende flertall av sørafrikanere. Samtidig som domstolen skal beskytte homofile og lede an i å sikre deres rettigheter, så må det aksepteres at andre har andre standpunkter, sier Sachs.

For Sachs er etableringen av en rettighetskultur i et samfunn like viktig som en legal håndheving av rettigheter.

– Det tar tid å bygge opp en rettighetskultur, sier Sachs.

– Hvordan bør internasjonale givere forholde seg til menneskerettighetsbrudd i samarbeidsland?

Sachs er stille, lenge.

– Jeg er lite villig til å gi råd om dette.

Litt senere sier han:

– Det er viktig at folk som er for-

fulgt fordi de elsker en annen av samme kjønn, vet at de har internasjonal støtte. Men jeg vet ikke hvordan denne støtten best kan uttrykkes.

Må presse på

Sachs arbeidet i mange år i ANC. Men i perioden som dommer var det ikke presset fra presidentene Mandela eller Zuma, eller ANC, som var det mest kompliserte å takle.

– Mest utfordrende var presset fra menneskerettighetsgruppene. I møtet med dem var det hele tiden viktig at våre avgjørelser var riktig balansert og begrunnet. Og slik skal det være. Menneskerettighetsmiljøet bør hele tiden presse på, være litt foran og sørge for at du som dommer får kjørt deg litt, sier Albie Sachs. ■

Fra bølgeblikk-skur til retten

Boitumelo «Thumi» Ramahlele kjemper for retten til jord og bolig i Sør-Afrika. Virkemiddelet er å bygge rønner. Politiet har knust bølgeblikkhjemmet hans flere ganger. **Av Jan Speed**

– DU KAN IKKE bare be myndighetene om å gi deg jord. Det vil aldri skje. Du må ta den, sier Thumi Ramahlele.

Han vokste opp under fattige kår og ble oppdratt av bestemoren sin som jobbet som hushjelp flere steder i landet. Nå snakker han sju språk og kan det meste om boligjus.

For halvannet år siden oppdaget han og andre i organisasjonen for rønneboere, Abahlali baseMjondolo, et jorde ved Philippi utenfor Cape Town, som ingen hadde brukt på mange år. Det viste seg å være en privateid gård, klemte inne mellom flere fattige og kriminelt belastede fattigstrøk.

Gikk sammen

Rundt de store byene i Sør-Afrika er det massiv bolig- og husmangel for fattige mennesker som strømmer til i jakten på jobber. Mange er arbeidsledige, uten særlig med penger.

Ramahlele allierte seg med noen andre. I løpet av en natt i april i fjor bygde de noen rønner av bølgeblikk.

– Det avgjørende er at du må få reisverket på plass uten at noen oppdager det, og at du bor i skuret, forklarer Ramahlele. I løpet av kort tid var det over hundre uformelle boliger på eiendommen.

Loven i Sør-Afrika er slik at dersom du kan vise at du bor et sted så må myndighetene ha en domsavgjørelse for å få deg fjernet.

Æret de drepte

Boområdet ble døpt «Marikana». Navnet ble valgt for å ære arbeiderne som i august 2012 ble skutt og drept av politiet ved byen Marikana nord i landet.

Politiets spesialavdeling mot ulovlig jordokkupasjon møtte opp med vannkanoner og tåregass, og politimennene var utstyrt med skjold og batonger. I ryggen hadde de rivningsarbeidere og gravemaskiner.

Første gang

Rasering 1: Ramahlele møtte politisjefen og spurte om de hadde en domsavgjørelse for å fjerne husene. Han svarte: «Ikke forsøk å være kjekk med meg, vi skal fjerne dette søppelet», forteller Rahmalele.

Og etter hvert satte politiet i gang. Dette var søndag 28. april. Ramahlele og flere andre nektet å forlate rønnene sine. Politiet gikk inn, sparket og slo dem med køller, sprayet dem med peppergass og fikk til slutt satt på dem håndjern. Flere beboere ble skutt med gummikuler. 100 rønner ble ødelagt.

Hele tiden var det folk i lokalmiljøet som brukte video og mobiltelefoner til å filme politiets opptreden. Alt ble dokumentert.

Andre gang

Rasering 2: Innbyggerne gjenoppbygde rønnene nærmest dagen etter. For igjen å få dem rasert av politiet 1. mai.

Denne gangen var de store mediene tilstede for å være vitne til det som foregikk. 125 rønner ble ødelagt.

– Du aner ikke hvordan det føles å miste hjemmet sitt. Moren til barnet mitt, og barnet, sto uten tak over hodet. Jeg var fortvilet. Når du ikke har noe, så behandler folk deg som dritt, sier han.

Etter hvert skaffet Marikana-beboerne telt som de bodde i gjennom den kalde og våte Kapp-vinteren. Ved nyttår, begynte de igjen å bygge enkle boliger av bølgeblikkplater.

Tredje gang

Rasering 3: Etter en uke slo bypolitiet til, med kommunen i ryggen, og raserte 49 hus. Med samlet dokumentasjon av politiets overgrep, og feil lovanvendelse, gikk så Ramahlele og de andre til domstolen i Cape Town.

Der fikk de medhold i at det var ikke politiets oppgave å definere hva det er som utgjør en bolig. Kommunen ble pålagt å gjenoppbygge husene. Det ble sunget og danset utenfor rettslokalene. Kommunen har anket saken til høyesterett, og der ligger saken nå.

– Målet er ikke å bo i en rønne, men å tvinge myndighetene til å kjøpe jord og gi alle en verdig bolig, sier han. ■

Boitumelo 'Thumi' Ramahlele bruker video for å dokumentere overgrep og elendig forhold. Foto: Wayne Conradie

Mobiliserer lokalt

Av Tove Iren S. Gerhardsen

KADIDIA SOUNFOUNTERA var til stede og så på da hennes to eldste døtre ble omskåret. Der og da bestemte hun seg: «Aldri mer!» Dette skulle ikke hennes to yngste døtre gjennomgå.

Sounfouteras eldste døtre er ikke alene. Hver dag blir 8000 jenter i verden utsatt for kjønnslemlestelse. Ifølge interesseorganisasjonen Orchid Project har 125 millioner kvinner blitt utsatt for omskjæring.

Mannen til Sounfouteras var skeptisk til hva folk i landsbyen i Mali ville si om ikke de yngste jentene ble om-

skåret. Men Sounfouteras begynte å lære om hygiene, menneskerettigheter og helse via interesseorganisasjonen Tostan. Og snart arbeidet hun og andre i lokalsamfunnet for å få oppslutning om et forbud mot kjønnslemlestelse. Hun ble koordinator for en lokal aksjonskomité i landsbyen Yirimadio.

Litt etter litt sluttet flere og flere opp om ideen, slik at det ble et flertall bak kravet. Et møte for å markere innføringen av forbudet ble planlagt. Men det skapte motreaksjoner. Via en lokal radiostasjon oppfordret en gruppe unge muslimer alle til å møte opp og

kaste stein.

Men Sounfouteras og de andre gjennomførte likevel seremonien, uten at motdemonstrantene viste seg. Den 6. februar ble kjønnslemlestelse derfor forbudt i landsbyen.

Rundt 13 000 lokalsamfunn rundt om i Afrika har vedtatt lokale forbud mot omskjæring. De omfatter om lag 10 millioner mennesker. ■

Kadidia Sounfouteras.

Apartheid-regimet forsøkte å drept Albie Sachs med en bombe plassert i hans bil. Bildet er fra like etter eksplosjonen. Foto: AIM

– Rettighetsarbeid krever stor risikovilje

Rettighetsarbeid krever mye arbeid og stor risikovilje, men er verdt strevet. – Gevinstene er store og viktige når vi lykkes, sier direktør Villa Kulild i Norad. 11. desember lanserte hun Norads nye «Resultatrapport». Tema i år er menneskerettigheter og demokrati. **Av Jan Speed**

En annen viktig lærdom er at bistand må spille på lokale krefter som driver fram demokrati og menneskerettigheter, fastslår direktoratets faglige ekspertise.

Norge brukte i fjor mellom 4,5 og 7,3 milliarder kroner med mål om å fremme menneskerettigheter og demokrati rundt om i verden. Beløpet har økt med rundt en milliard kroner de siste fem årene. Det meste av norsk bistand på dette feltet går til å styrke institusjoner i samarbeidslandene – både statlige og ikke-statlige.

«Norge bidrar til å styrke menneskerettigheter og demokrati i en rekke land og sammen med ulike samarbeidspartnere,» skriver Norad i sin resultatrapport som offentliggjøres denne uken. Stortingspolitikkerne er en av de viktigste målgruppene for rapporten. Den understreker at arbeidet må «bygge på interne krefter i samarbeidsland som driver endringen framover».

Direktoratet skriver at stadig flere

land går i demokratisk retning og at økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter er styrket i mange samarbeidsland, men at det er grunn til bekymring:

- Sivile og politiske rettigheter har kommet under økende press
- Handlingsrommet til sivilsamfunnet er begrenset i mange land
- Væpnede konflikter og humanitære kriser har ført til massive brudd på menneskerettigheter og dramatiske tilbakeskritt i demokratiutviklingen
- Kvinners rettigheter er under press i internasjonale forhandlinger

Hovedbudskap

Resultatrapporten fra direktoratet har flere hovedbudskap:

- Styrking av menneskerettigheter og demokrati kan redusere fattigdom ved å gi mennesker muligheter til mer innflytelse over sine egne liv.
- Bistand må spille på lokale krefter som driver demokrati og menneskerettighetsutviklingen innenfra.

Villa Kulild, direktør i Direktoratet for utviklings-samarbeid, Norad.

■ Å få til endringer er vanskelig, særlig hvis det utfordrer enkelte aktørers maktbase – det krever stor risikovilje.

■ Politisk vilje er nødvendig, men ikke tilstrekkelig for å få til endringer

■ Tilstrekkelig kapasitet og ressurser i sentrale offentlige institusjoner som parlamenter, departementer, ombudsmannkontorer og rettsvesenet er avgjørende for et velfungerende demokrati.

■ Myndigheter og det sivile samfunnet må styrkes parallelt.

■ Bistand til sivilsamfunn har god effekt, men begrenset rekkevidde.

Risikovilje

– Hvorfor krever bistand til menneskerettigheter og demokrati stor risikovilje? Og har Norge det?

– Risikoen for at forhold som ligger utenfor bistandens rekkevidde skal påvirke resultatene er enda større når det gjelder menneskerettigheter og demokrati, enn for eksempel når man skal bidra til bygging av vei, skoler eller kraftverk. For Norge er dette feltet så viktig at vi har risikoviljen som skal til for å ta sjansen på å lykkes. Gevinstene er store og viktige når vi lykkes, sier Kulild til Bistandsaktuelt.

Norad mener at norsk bistand blant annet har bidratt til:

- å sikre lokalsamfunns rettigheter til skogen i Indonesia

■ å heve kvaliteten på Moldovas justissektor

■ mer rettferdig fordeling av offentlige midler i Etiopia

■ styrking av valgprosessene og demokratiet i Malawi

■ et sterkere og mer aktivt parlament i Uganda

Valg og demokrati

Rapporten påpeker at FN's utviklingsprogram (UNDP) er den viktigste multilaterale partneren Norge har i arbeidet for demokratisk styresett. Organisasjonen har styrket valgssystemer og -prosesser i 83 land siden 1999. Norad har regnet ut at ved å stå for fem prosent av UNDPs budsjett, kan Norge ha bidratt til at over to millioner nye velgere ble registrert i verden og at mer enn 4,8 millioner flere mennesker stemte ved valg i 2013 enn tidligere. Gjennom støtte til organisasjonen UN Women, mener Norad at Norge bidro til styrke kvinners politiske deltagelse mange steder i verden.

Samtidig understreker rapporten at «valg sikrer i seg selv ikke en demokratisk utvikling». De bruker begrepet «valgdemokratier».

Etiopia?

– I Resultatrapporten skrytes det av innsatsen i Etiopia. Det står at «støtte til myndighetene gjorde institusjonene som skal sikre menneskerettigheter og demokrati mer effektive». Et annet sted blir det slått fast at det mellom 2004 og 2013 har skjedd en forverring i politiske og sivile rettigheter. Bidrar norsk bistand bare til «liksom»-reformer?

– At enkeltprosjekter kan være suksesser mens utviklingen i hele land og regioner går i feil retning, er noe vi observerer for mange temaer og i mange land. Dessuten favner menneskerettighetene svært bredt, og det er ikke uvanlig at det er fremskritt for eksempel når det gjelder retten til utdanning, samtidig som ytringsfriheten settes under press. Det sier noe om bistandens begrensninger. Ikke bare i Etiopia, men overalt. Bistand er bare én av flere faktorer som skal til for å skape utvikling, sier Kulild.

■ I rapporten viser Norad til flere eksempler på bistand som ikke har fungert tilstrekkelig:

■ Budsjetstøtten til Tanzania og Mosambik ga mer åpenhet, utdanning og økonomisk vekst, men ikke færre fattige.

■ Det er økt kvinnedeltakelse i lokaldemokratiet i Afghanistan.

■ Helse og utdanningstilbudet er blitt bedre, men makten forblir hos mennene.

■ Den norske demokratistøtten kanalisert gjennom norske politiske partier har hatt få dokumenterte langtidsvirkninger. ■

En kvinne avgir sin stemme under valgene i Mosambik i høst. Norge har i mange år støttet valgavvikling og -prosesser i en rekke land i verden. FN's utviklingsprogram UNDP er Norges viktigste partner innenfor demokratiarbeid. Foto: Ken Opprann

Den satiriske videoen «Who wants to be a volunteer» gjør narr av vestlig ungdoms tro på at de kan redde Afrika, selv om de ikke kan noen ting om kontinentet. Dette er den tredje klikksuksessen SAIH har produsert. Til sammen har videoene blitt sett over fire millioner ganger på YouTube.

Knallsuksess for norsk bistandshumor

The Guardian, Huffington Post, Washington Post, New York Times, BBC, Deutsche Welle, CNN, Al Jazeera. Hele verden vil ha en bit av norske SAIH, som har skapt internasjonal blest med satire-videoen «Who wants to be a volunteer!»

Av Anne Håskoll-Haugen

Den lille norske organisasjonen SAIH – Studentenes og akademikernes internasjonale hjelpefond – blir nedringt av internasjonal presse. Leder Jørn Wichne Pedersen opptre på BBCs anerkjente Newsnight, på BBCs radio og Al Jazeera ber om en kronikk. Det er en medie-oppmerksomhet få andre norske organisasjoner kan skilte med – om noen.

– Vi synes dette er ganske stort selv. Vi har klart å opparbeide oss en internasjonal rolle når det kommer til hvordan man snakker om problemer som rammer mennesker i utviklingsland, sier han.

SAIH har hatt over fire millioner visninger på de tre videoene de har laget. Alle filmsnuttene gjør narr av hvordan bistandsorganisasjoner fremstiller det afrikanske kontinentet; alltid som *ett* land hvor mennesker i nød trenger vår hjelp. Med en god dose humor pirker de borti fordommer og forenklinger.

– Målet vårt er å få organisasjoner

til å lage mer nyanserte kampanjevideoer, slik at publikum kan få et rikligere bilde av Afrika som kontinent, forklarer Pedersen.

Pensum-filmer

Og det er ikke bare pressen som vil ha SAIH. Anerkjente universiteter som London School of Economics, Harvard Business School, Humboldt-universitetet – og mange mange flere – bruker filmene i undervisning.

– Vi blir også kontaktet av forskere og studenter som vil intervju oss i forbindelse med forskningsprosjekter. Vi

« Vi har klart å opparbeide oss en internasjonal rolle i hvordan man snakker om problemer som rammer mennesker i utviklingsland. »

Jørn Wichne Pedersen, leder av Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpefond.

bruker en god del tid på å håndtere disse henvendelsene, forteller Pedersen.

Fjorårets kampanjevideo ble kåret som en av årets beste av TED-talks, og SAIH-lederen ble invitert til det internasjonale TED-talks-seminaret i Canada for presentere den. De andre på talerlisten var store selskaper som IBM, Google Earth og Honda.

– Oppskriften er å sikte globalt, og da må man legge forholdene til rette. Vi har laget videoene med engelsk tale og med undertekster på alt fra russisk til swahili. Vi har et fantastisk samarbeid med partnerorganisasjoner og frivillige her hjemme, som gir innspill i den kreative fasen. Den aktive dialogen vi har med det sørafrikanske byrået som produserer videoen for oss, har også mye å si for resultatet, forklarer han.

For å spre kampanjen bruker de egen facebook-side som har over 20 000 medlemmer fra hele verden. Også den er på engelsk. I tillegg har organisasjonen et stort internasjonalt nettverk av forskere og andre de har knyttet til seg gjennom utdeling av *The Rusty Radiator Award* – prisen for årets mest banale innsamlingsvideo.

Billig stunt

Produksjonen av videoene har kostet rundt 100 000 kroner hver, og er finansiert av Norads mye debatterte informasjonsstøtte-ordning.

– For noen som ikke har laget en video før, høres det kanskje mye ut, men det er det ikke. Mange tror kanskje vi har en stor avdeling med mediefolk, men vi har bare én eneste medierådgiver på kontoret. Resten er innsats fra frivillige og lokallag.

Pedersen forteller at SAIH har jobbet med samme tema i over 20 år, brukt plakater, skrevet i avisen og rettet pekefingeren mot organisasjoner som stakkarliggjør et helt kontinent gjennom kampanjene sine. Men det er først med videoene de har klart å nå et stort publikum.

– Mange spør hvordan vi har kommet på konseptet, men kritikken er ikke noe vi har funnet på. Forfattere, politikere og aktivister basert i Sør har i en årrekke kritisert unyanserte og stereotypiske fremstillinger av Sør i offentligheten i Nord, og det er denne kritikken som har inspirert oss til å lage våre kampanjer.

600 000 visninger

– Du har prestasjonsangst for neste video nå da?

– Jeg hadde prestasjonsangst i år jeg! Oppfølgingsfilmer er jo sjelden like gode som originalen. Men sist jeg sjekket hadde videoen *Who wants to be a volunteer* over en halv million visninger.

Pedersen kan ikke garantere at det blir en ny film til neste år. Den avgjørelsen skal tas på nyåret. ■

Økonomi

Håper på afrikansk tigersprang

I Øst-Asia begynte det økonomiske miraklet med arbeidsintensiv industri. Kan afrikanske land kopiere de asiatiske tigrene? **Av Asle Olav Rønning**

Økte priser på olje og gass, mineraler og andre råvarer har vært viktige faktorer bak veksten som mange afrikanske land har opplevd siden 2000. Men oljeleting og gruvedrift gir få arbeidsplasser og veksten er ujevnt fordelt.

Det som virkelig kan skape jobber er om afrikanske land greier å utvikle en industriproduksjon for eksportmarkedet etter asiatisk mønster. Tall fra FNs organisasjon for industriell utvikling, UNIDO, viser at Afrikas andel av verdens industrielle vareproduksjon i dag kun utgjør 1,5 prosent.

Nå ser imidlertid optimistene tegn på at flere afrikanske land står i startfasen av en eksportbasert industrivekst. En av dem som har grepet mulighetene er kinesiske Helen Hai, leder for konsulentfirmaet China Africa Consulting.

– Hemmeligheten til de asiatiske tigrene var at de skapte millioner av jobber ved å koble seg på globale produksjonskjeder, sier Hai.

Hun mener Afrika nå kan være i ferd med å gjøre det samme.

Etablerte fabrikk

Hai er tidligere visepresident i den kinesiske skoproduzenten Huajian. Hun ledet selskapets etablering av produksjon utenfor Addis Abeba i Etiopia i 2011, en etablering som kom etter invitasjon fra tidligere statsminister Meles Zenawi.

Etiopia har tradisjon for produksjon av sko og andre varer i skinn. Med mer enn 50 millioner storfe, og like mange sauer og geiter, har landet på Afrikas Horn god tilgang på hjemmeavlede råvarer av skinn og lær.

I dag, tre år etter etableringen, har Huajian 3500 ansatte i Etiopia som lager to millioner par sko i året. Hai startet senere konsulentfirma og gir råd til flere afrikanske regjeringer som vil lokke til seg kinesiske investeringer. Målet er å finne hvert enkelt lands konkurransefortrinn.

Spår supervvekst

Ledelsen i Nigerias største industrikonsern har sterk tro på Afrikas økonomiske utsikter.

Sani Dangote er visepresident i Dangote Group, Nigerias største private selskap med virksomhet innenfor en lang rekke økonomiske sektorer.

Han er stor optimist med hensyn til Afrikas industrielle potensial.

– Vi vil se en vekst som verden ikke har sett maken til, sa Dangote til Bistandsaktuelt da han deltok på Norwegian-African Business Summit i Oslo tidligere i år.

Dangote peker på at utenland-

ske investorer så langt bare har forsynt seg med Afrikas kirsebær – de aller mest løkkende investeringene i olje, gass og gruvedrift. Potensialet er imidlertid stort innen andre sektorer, ikke minst jordbruk, mener han.

Dangote Group går nå tyngre inn i dyrking og foredling av mat.

Fra før er industrikonglomeratet et av Afrikas største, med virksomhet i flere land innen sement, mel, sukker, stål, olje/gass og eiendom.

Kinesiske investeringer har gitt sterk vekst i Etiopias skoleksport. Bildet er fra samlebandet hos skoproduzenten Huijian.

Foto: AFP / Jenny Vaughan/NTB scanpix

– Det er en myte at Afrika har lav effektivitet. Dette er kun et spørsmål om opplæring, sier Hai til Bistandsaktuelt.

Lønnsvekst

For kinesiske selskaper er lave lønninger et viktig argument. Kinesiske industriarbeiderlønninger stiger, og de mest arbeidsintensive delene av industrien er på vei bort fra Kina.

Hai presenterer noen enkle regnestykker: En arbeider koster ti ganger mindre i Etiopia enn i Kina. Produktiviteten er noe lavere, men dette overskygger ikke forskjellen i månedslønn. Med bedre opplæring vil dessuten produktiviteten bli like god.

Svakt utbygd infrastruktur i Afrika er et stort problem, og gir høye utgifter til varestrømmer, transport og lagerhold. Ifølge Hai kan utgiftene på disse områdene være fire ganger så høye som i Kina, men sluttsummen blir li-

kevel positiv.

Kina har hittil vært mest interessert i Afrikas naturressurser. Offisielle kinesiske tall viser at samlede investering i vareproduksjon i Afrika kun utgjorde 15 prosent i 2011. Petroleum og gruver sto da for 30 prosent.

Hai forteller imidlertid om stor interesse fra kinesiske selskaper for å etablere seg med industriproduksjon i afrikanske land. Hun sier at det også er merkelig interesse fra vestlige selskaper som IKEA og Hennes & Mauritz.

85 mill. jobber

Rapporter fra Verdensbanken viser at det er muligheter for afrikanske land i en rekke ulike sektorer. Nøkkelen er å satse på produksjon som er lite kapitalkrevende. Ved siden av lave lønninger er tollfri adgang til markeder i USA og EU en viktig faktor.

Allerede i 2011 beskrev tidligere sje-

280 000

er antallet dollarmillionærer i Afrika i dag, ifølge en rapport laget av Ledbury Researc.

TURISME

Kinesere på tur

I løpet av de første 11 månedene i år reiste turister fra Folkerepublikken Kina over 100 millioner internasjonale reiser. Det viser nye tall fra kinesiske turistmyndigheter. Kineserne reiser mest til sine nærområder og 90 prosent av reisene gikk til land i Asia. Men kinesiske turister er i ferd med å bli en viktig kundegruppe også i Europa og USA.

dette er borte i dag. All teknisk kompetanse er gått tapt, sier Kragelund.

En rapport fra FNs organisasjon for handel og utvikling, Unctad, viser at industriproduksjon (gruvedrift ikke inkludert) som andel av Afrikas brutto nasjonalprodukt falt fra 15 prosent i 1990 til 11 prosent i 2008.

– Uten et grunnfjell av teknisk kompetanse og fagkunnskap er det svært krevende å bygge opp ny industrivirkosomhet, påpeker Kragelund.

Et unntak fra denne trenden er Sør-Afrika, som har kontinentets største industrielle base. Lønnsmessig ligger imidlertid Sør-Afrika så høyt at landet er lite attraktivt for arbeidskrevende industri. For Kragelund er det logisk at det nå ser ut til å være Etiopia som viser flest industrielle lyspunkt. Etiopia er nemlig et annet unntak, som beholdt deler av sin industriproduksjon gjennom 1980- og 1990-årene.

Mindre optimistisk

Kragelund får støtte fra professor Deborah Bräutigam, som leder China Africa Research Initiative ved Johns Hopkins School of Advanced International Studies i Washington DC, USA.

Tall samlet inn av forskningssenteret viser at kinesiske investeringer i vareproduksjon i Afrika økte i verdi fra 300 millioner dollar i 2009 til drøyt 500 millioner dollar i 2012.

Bräutigam sier likevel til Bistandsaktuelt at hun i dag er mindre optimistisk når det gjelder afrikansk industriell vekst enn hun har vært tidligere.

– Det er fortsatt for tidlig å si. Men jeg er mer pessimistisk enn jeg har vært tidligere. Afrika har en lang vei å gå for å bli attraktivt for investorer, sier hun.

I praksis gjør mangel på elektrisk kraft at fabrikkene står stille, mens overfylte kontainerhavner gjør at varene ikke kommer fram. I Asia har landene kunnet bygge videre på erfaringer hos naboland. I Afrika er det ingen suksesshistorier i nabolaget, påpeker professoren.

– Det er noen interessante investeringer. Men vi kommer ikke til å se noen kraftig vekst etter kinesisk eller asiatisk modell, spår Bräutigam.

Hun mener at årsaken til optimismen ikke er en bevisst opphøring. Heller et resultat av store forhåpninger og entusiasme.

Hennes & Mauritz opplyser til Bistandsaktuelt at selskapet har begynt produksjon i liten skala i Etiopia og Kenya. Kleskonsernet vil «av konkurransehensyn» ikke opplyse hvor stort omfanget er.

– Etiopia er et land i utvikling og vekst, og vi ser at vi kan skape arbeidsmuligheter og redusere arbeidsledigheten i landet. Etiopia har også et tydelig fokus på å bygge opp sin tekstil- og klesindustri. Det er et ledd i regjeringens arbeid for å oppnå tusenårsmålene for utvikling, sier Andrea Ross i Hennes & Mauritz' kommunikasjonsavdeling i en e-post. ■

føkonom i Verdensbanken, kinesiske Justin Yifu Lin, hvordan utflytting av bare en liten andel av Kinas om lag 85 millioner industriarbeidsplasser i vareproduksjon vil være en viktig vekstimpuls for afrikanske land.

Lin tar til orde for en utviklingspolitikk der staten spiller en sentral rolle og støtter entreprenørene som går foran. Samtidig må innsatsen konsentreres om bransjer der det enkelte land har fortrinn.

Stor medieinteresse

Internasjonale media som BBC, CNN

og Economist har i år hatt fyldige reportasjer om Afrikas muligheter i vareproduksjon. Veksten i Etiopias skoproduksjon er kronexempelet. Men positive tegn også i andre land og bransjer trekkes fram. Økonomer og politikere er på banen.

– Alle snakker nå om dette, sier forsker Peter Kragelund, leder for International Development Research Group ved danske Roskilde Universitet.

Afrika-eksperten mener imidlertid at de håndfaste bevisene på at en virkelig endring er i gang foreløpig mangler.

– Om man ser på historien, sier Kragelund, er det ingen umulighet for afrikanske land å kopiere suksessen fra land som Taiwan, Sør-Korea, Singapore eller Kina. Det er ganske sikkert at mange industrijobber vil flyttes bort fra Kina. Men i dag vet vi rett og slett ikke om disse jobbene ender i afrikan-

Helen Hai i China Africa Consulting flytter jobber fra Kina til afrikanske land.

Foto: Asle Olav Rønning

ske land eller i lavkostland i andre deler av Asia.

Mangler grunnfjell

Kragelund peker på at de fleste afrikanske land mangler et industrielt grunnfjell å bygge på. Mange afrikanske land etablerte industriproduksjon etter frigjøringen og produserte varer som for eksempel sykler og radioer for hjemmemarkedet.

Denne industrien var ofte lite konkurransedyktig og forsvant «ut med badevannet» da det internasjonale samfunnet med Verdensbanken og det internasjonale pengefondet IMF presset fram strukturreformer i afrikanske land på 1980- og 1990-tallet.

– Alle subsidier ble kuttet fra den ene dagen til den neste. Det er riktig at industrien var preget av korrupsjon og dårlige ledelse. Men man var i ferd med å bygge opp en kompetanse. Alt

« Det er en myte at Afrika har lav effektivitet »

Helen Hai, China Africa Consulting

Meninger

Modernisering!

Neste uke møtes verdens utviklingsministre i OECD i Paris. Målet er å modernisere bistanden. Målet er også mer og bedre bistand. **Av Erik Solheim, leder av OECDs utviklingskomité**

Bakgrunnen er verdens enorme utvikling de siste tiårene – med halvering av både ekstrem fattigdom og barnedødelighet. FNs nye bærekraftige utviklingsmål vil bidra til at suksessen fortsetter. Det overordnede målet for disse er å utrydde fattigdom innen 2030.

For å finansiere de nye målene må det mobiliseres store pengesummer. FN-konferansen om finansiering for utvikling i Addis Ababa neste sommer blir viktig for å påse at målene er realistiske og kan finansieres. Suksess der blir helt sentralt for å mobilisere den politiske viljen til å sette ambisiøse mål.

Bistand har vært en historisk suksess, og har blant annet bidratt til at mange utviklingsland har opplevd stor framgang innen helse og utdanning. Den internasjonale bistanden er rekordhøy og nærmer seg 1000 milliarder kroner. Men utfordringene er fortsatt store, og vi trenger mer og bedre bistand i form av både lån og gavebistand.

Et mykt lån

Måten vi definerer bistand på må ha tillit, både hos folk i mottakerland og skattebetalere i giverland. Det er en av grunnene til at vi må forbedre definisjonen på offentlig bistand, også kjent under forkortelsen ODA.

Blant bistandsgiverne er det uenighet om hva som skal kalles et mykt lån og dermed kunne regnes som bistand. Men de fleste er enige om det grunnleggende. Et lån med 5 prosent rente fra Tyskland til Marokko er bra hvis Marokkos alternativ er 10 prosent, selv om Tyskland selv kan låne til kun 2 prosent. Men bare den delen av lånet som faktisk er en subsidie, bør telle som bistand. Reglene må fremme mer lån til lavinntektsland

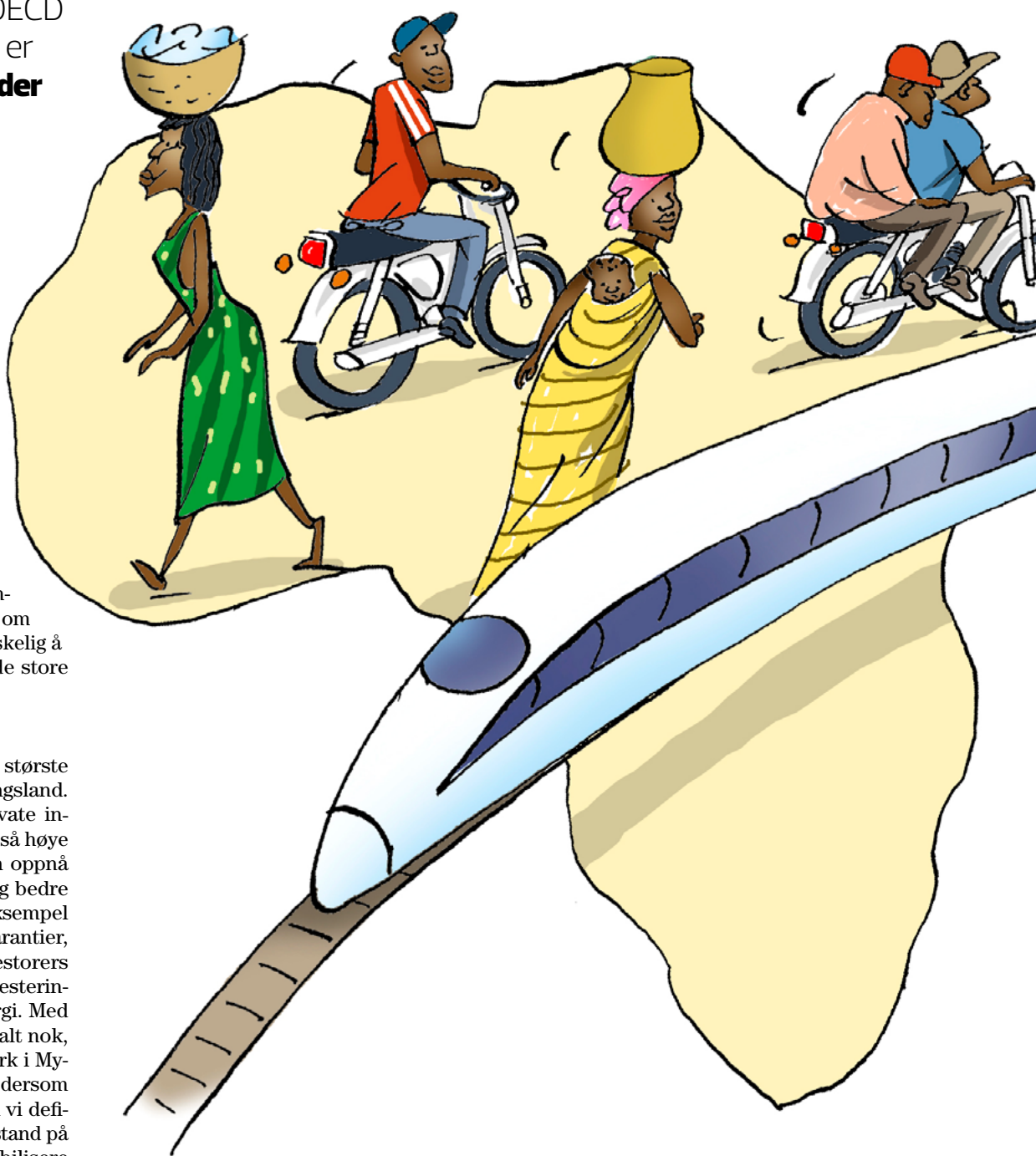
som Etiopia og Myanmar. Samtidig må vi for all del unngå nye gjeldskriser.

På den ene siden av debatten står Frankrike og Tyskland som er store långivere. På den andre siden står Sverige og USA som gir mye gavebistand. Norges posisjon er nok nærmere Sveriges, men det viktigste Norge kan gjøre er å bidra til et godt kompromiss. Dersom likesinnede land ikke klarer å enes om «teknikaliteter», blir det vanskelig å få til en global enighet om de store spørsmålene.

Investeringer

Bistand pleide å være den største pengestrømmen til utviklingsland. Slik er det ikke lenger. Private investeringer er nå fem ganger så høye som bistanden. Bistand kan oppnå mer ved å mobilisere mer og bedre private investeringer. For eksempel kan bistand brukt til statsgarantier, for å redusere private investorers risiko, bidra til milliardinvesteringer i jordbruk og grønn energi. Med dagens system vil, paradoksalt nok, en garanti for et vannkraftverk i Myanmar kun telle som bistand dersom prosjektet mislykkes. Måten vi definerer, avgrensner og måler bistand på må fremme suksess og mobilisere mer og bedre private investeringer.

OECD jobber nå med å utvikle et nytt begrep og et nytt system for å føre regnskap med alle midler som bidrar til global utvikling. Dette nye begrepet vil ikke erstatte, men komme i tillegg til ODA. Å sette av 1 prosent av det norske Oljefondet til grønne investeringer i utviklingsland er bra, selv om Norge trolig vil tjene på det. De franske fredsskapende styrkene i

Mali bidrar til utvikling, selv om militær støtte ikke regnes som bistand. Kinesiske investeringer til en høyhastighetsjernbane langs Nigerias kyst er et glimrende utviklingstiltak, selv om det kanskje ikke kan regnes som offisiell bistand.

Trenden må snus

Økonomisk vekst, handel og investeringer er ikke nok for å utrydde fattigdom. Målrettede tiltak er nødvendig for å bistå land i konflikt og dyp nød. Kontantutbetalinger og andre grep for å nå urfolksgrupper, etniske og

Månedens
spatist

Anja Bakken Riise

Erik Solheim ■

Kristin Clemet

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett DEBATT

Bistandsbudsjettet – ustemt eller misforstått?

Fattige mennesker lever ikke av rettigheter, men av inntekt fra eget arbeid, av elementære helsetjenester og utdanning til sine barn, skriver Norfunds Kjell Roland og Ola Nafstad i kommentar til Simon Pahles forrige spalte i Bistandsaktuelt.

nett DEBATT

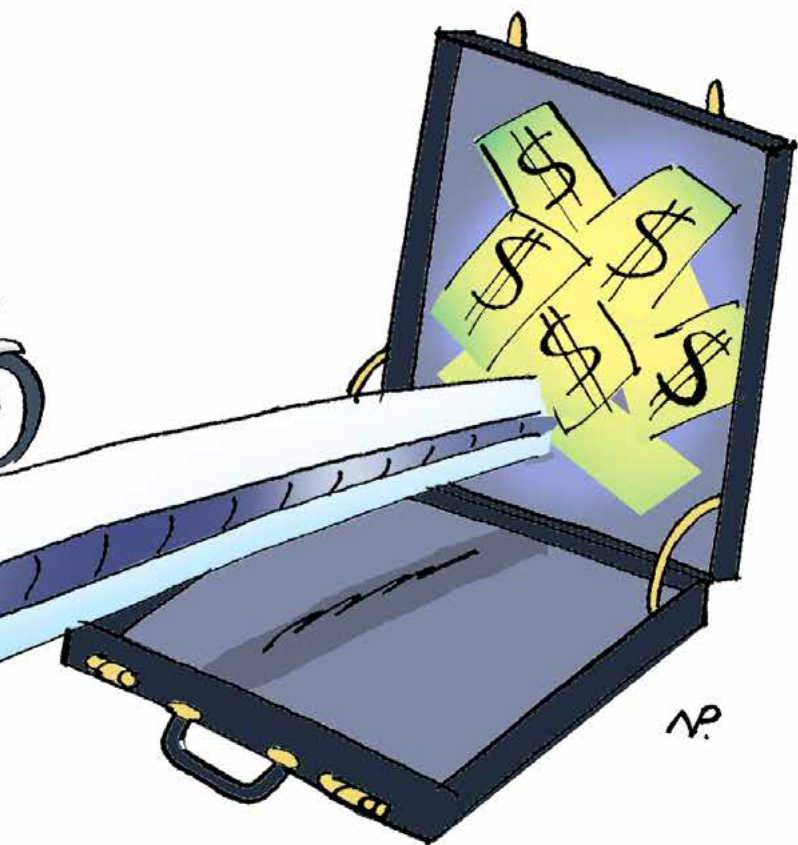
Norfunds bekvemme misforståelser

Bistandsaktuelt's spaltist Simon Pahle svarer på kritikken fra Norfund.

nett UTEKONTORET

Å være vitne til familievold

Jon Eivind Sivertsen, som deltar i et utvekslingsprogram i Zambia, skriver om hvordan han opplevde å være vitne til familievold i Zambia. Hvordan takler man det – griper man inn eller ikke?

Debatt:

Å rette baker for smed

Av Ola Nafstad og Kjell Roland, Norfund
BISTANDSAKTUELT hadde 4.11. en artikkel om EURODADs nylige rapport «Going Offshore», der det rettes kritikk mot Norfund og andre utviklingsfinansinstitusjoner fordi en del av våre investeringer skjer gjennom selskaper hjemmehørende i «skatteparadiser», eller såkalte oversjøiske finanssentra (OFS).

La det ikke være noen tvil om at Norfund fullt og helt deler målsettingene om å bekjempe ulovlig kapitalflukt, skatteunndragelser, korrupsjon og hemmelighold!

INVESTERINGER og utvikling av næringsliv er det viktigste bidraget vi kan gi i utviklingspolitikken for å skape sysselsetting og bærekraftige arbeidsplasser i fattige land. Samtidig er det noe av det vanskeligste. Norfund investerer alltid sammen med andre. I land med svake rettssystemer og/eller der det er fare for korrupsjon i rettsapparatet, er forvaltning og håndhevelse av lover og regler ofte ikke effektivt eller forutsigbart.

Dette utgjør en risiko som blir så stor at mange investorer og långivere ikke vil ta del i prosjektene. For i det hele tatt å investere i svakt utviklede

land må vi derfor ofte benytte et tredjelandets jurisdiksjon.

BRUK AV OFS gir Norfund et spesielt ansvar for å påse at vi har full innsikt i de transaksjoner som skjer og sikre at vi ikke på noen måte bidrar til skatteunndragelse eller ulovlige kapitalstrømmer. I tråd med retningslinjer gitt av Utenriksdepartementet utviser Norfund stor forsiktighet med bruk av OFS.

Det forundrer oss derfor at norske organisasjoner, som i andre sammenhenger er seriøse samarbeidspartnere, gjennom EURODAD over lang tid har brukt mye tid og penger på å føre et korstog mot offentlige utviklingsfinansinstitusjoner som Norfund, preget av mistenkeliggjøring og insinuasjoner, men lite fakta.

Den kampanjen organisasjonene fører mot de offentlige utviklingsfinansinstitusjonene er mer skadelig for fattige land, enn nyttig. Det eneste de kan oppnå med å bekjempe Norfund og andre utviklingsfinansinstitusjoner på denne måten, er at vi må slutte å investere i de fattigste landene. ■

Les en lengre versjon av innlegget på Bistandsaktuelt.no.

Kjell Roland.

Ola Nafstad.

religiøse minoriteter og sårbare kvinner vil være nødvendig for å utrydde fattigdom. Helsetjenester til interne flyktninger i Den sentralafrikanske republikken kan ikke finansieres av lån. Økt handel bidrar ikke direkte til at undertrykte minoriteter i Nepal får sendt barna på skole. I Norge og de fleste andre land har en synkende andel av bistanden gått til de minst utviklede landene. Den trenden må snus. Utviklingsministrene må starte snuoperasjonen neste uke i Paris.

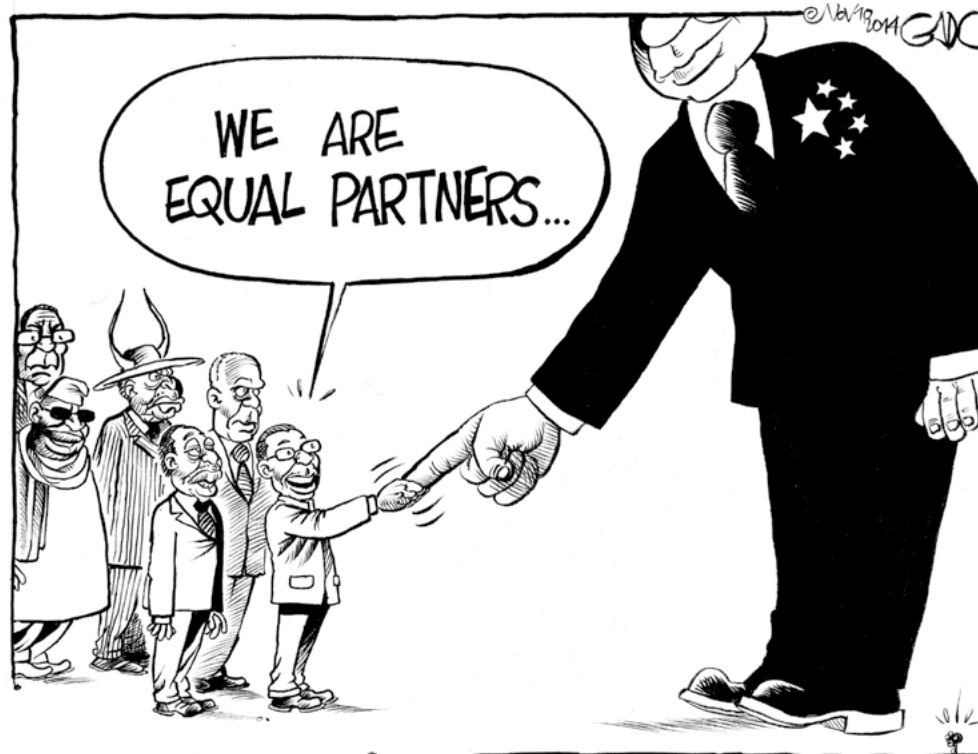
For å modernisere bistanden må bistandsgiverne bli enige om å revidere reglene for lån og mekanismer som fremmer private investeringer. Et nytt system for hvordan giverlandene regnskapsfører alle midler som bidrar til global utvikling må på plass. Og det må utvikles en plan for mer bistand til de minst utviklede landene.

Dette kan virke teknisk og teoretisk. Men målet er mer og bedre bistand. Hvordan det internasjonale samfunnet løser dette vil ha stor betydning for mange folks liv. ■

«Måten vi definerer bistand på må ha tillit, både hos folk i mottakerland og skattebetalere i giverland.»

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. Bidragsyter denne gang er Erik Solheim, leder av utviklingskomiteen i OECD, Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling. Han er også kjent som tidligere utviklingsminister og eks-SV-leder. Foto: Espen Røst

Simon Pahle

34 Intervjuet

– Det jeg har sett er hårreisende

Etter å ha kjørt Vestbredden på kryss og tvers mener Flyktninghjelpens generalsekretær Jan Egeland at en to-statsløsning er mer urealistisk enn noen gang. **Av Anne Siri Renå, i Jerusalem**

To-statsløsningen er hundre ganger verre å få til i dag enn i 1993, sier en tydelig preget generalsekretær, som i sin tid var sentral i de hemmelige forhandlingene som førte fram til Oslo-avtalen mellom Israel og palestinerne.

Jan Egeland bruker svært kraftige ord for å beskrive alle de «hårreisende tingene» han bevitner på sin tre dager lange tur til Vestbredden og Gaza, når Bistandsaktuelt møter han i Jerusalem. Dette er hans første ordentlige reise i området siden 2006.

– En blir voldsomt opprørt over å se denne systematiske fornedringen av og urettferdigheten mot de okkuperte palestinerne, både på Gaza og Vestbredden, sier Egeland.

Okkupasjonen må ende

– Grenser stenges, mennesker separeres. De eneste som tjener på okkupasjonen er den internasjonale konsulentbransjen. Norske skattebetalere bør være grundig lei av å bygge opp et Gaza som Israel bomber sønder og sammen hvert tredje år, sier Egeland.

Han mener en uendelig okkupasjon betyr uendelig urettferdighet og overgrep mot palestinerne. Okkupasjonen må ta slutt, fastslår han.

– Hva må skje?

« Det er opprørende å se den systematiske fornedringen av palestinerne. »

Jan Egeland, generalsekretær i Flyktninghjelpen

– Den må tidsbegrenses. Et scenario er internasjonalt overvåkede grenser som kan gi Israel sikkerhet. Med økt internasjonalt press vil okkupasjonen bli for dyr for Israel, mener Egeland.

– Muren er middelalderisk

På denne reisen har Egeland sett utvidelsen av israelske bosettinger på palestinsk land. Han har besøkt et stort beduinsamfunn som står i fare for å bli tvangsflyttet for at området angivelig skal klareres for utbygging. Han har møtt familier som har fått beskjed fra israelske myndigheter om at husene deres skal rives, og han har kjørt langs separasjonsmuren.

– Hvordan kan det internasjonale samfunnet fortsette å akseptere Israels bruk av middelaldermetoder for å møte sikkerhetsrisikoer? spør Egeland.

Han sikter først og fremst til grenseblokaden mot Gaza, og muren som går tvers gjennom Vestbredden og skjærer landsbyer og familier fra hverandre. Den tar land, Egeland beskriver det som et av vår tids største landrøveri.

– Muren må rives sånn at folk kan reise fritt mellom samfunnene på Vestbredden og inn og ut av Jerusalem. For Gazas del må det konstrueres et like raskt inn- og ut-system for folk og varer som på en internasjonal flyplass. Hvis årsaken til muren og blokaden er *sikkerhet*, så må det tas i bruk skannere, ikke grensestenginger, mener Egeland.

Israel-redsel

Han mener alle tre sider har «klart å unngå» å få til varige politiske løsninger siden Oslo-avtalen. Det interna-

Flyktninghjelpens generalsekretær Jan Egeland mener palestinerne i Gaza og på Vestbredden blir systematiske utsatt for overgrep fra Israel. På bildet møter Egeland palestinske barn i en barnehage på Vestbredden.

Foto: Flyktninghjelpen

sjonale samfunnet er redd for å stå opp mot Israel, mens palestinerne er splittet og har til dels hatt en svak og korrupt ledelse.

Det hardeste skytset retter han likevel mot okkupanten.

– Israel har virkelig mislyktes, både med å gi menneskerettigheter til sine naboer og med å gi nødvendig sikkerhet til egen befolkning. Fortsetter de sånn, vil det komme stadig nye bølger hat og vold fra ungdommer på den andre siden, mener han.

Jan Egeland mener det han nå ser med sine egne øyne ikke er i Israels interesse. Han kom hit første gang som 20-åring, han har studert her, og har mange venner i Israel.

– Er det én ting jeg tror på, så er det Israels rett til å leve i fred og selvstendighet. Venner av Israel må høylytt kreve at landet endrer sin egen politikk.

– Mener du at Israel ikke har tatt situasjonen nok innover seg? Skjønt, det bør kanskje Israel selv få svare på ...?

– Jo, men stadig nye regjeringer

har tatt over etter hverandre, og jeg mener de har tenkt kortsiktig helt siden Oslo-avtalen. Som «når palestinerne gjør den provokasjonen mot oss, da må vi svare med to mot dem». Dette fører til store menneskelige lidelser. Yitzhak Rabin tenkte langsiktig, det var derfor han tok den store belastningen med å snakke med PLO, mener Egeland.

Internasjonal lederrolle

Jan Egeland mener han har en friere rolle som hjelpearbeider enn som diplomat, men vil ikke uttale seg for politisk. Han er likevel klar på at det internasjonale samfunnet nå må ta en mye tydeligere lederrolle.

– Bør internasjonalt press utøves via ord eller handling?

– Begge deler. Vi må stå opp for menneskerettigheter og internasjonal lov. Flyktninghjelpen formidler fri rettshjelp til palestinerne det begås systematiske overgrep mot, som husødeleggelse. Vi har mottatt midler fra EU og Storbritannia, og håper nå

Hvorfor regnskogavtale med Liberia?

Av Tine Sundtoft

DA JEG DELTOK på klimamøtet i New York i september ble Norge og Liberia enige om en viktig avtale: Vi skal samarbeide om å redusere klimagassutslipp gjennom å bevare landets regnskog. Først ved å jobbe for et bærekraftig skog- og landbruk. Deretter, når Liberia kan vise til reduserte klimagassutslipp fra avskoging, vil vi utbetale økono-

misk støtte slik vi gjør i Brasil. Hvis Liberia leverer, kan landet motta så mye som 150 millioner amerikanske dollar fra Norge i perioden fram til 2020.

Undertegnelsen skjedde samtidig med at ebolapandemien nærmet seg sitt verste hittil. Flere har spurt om det var et dårlig tidspunkt å inngå en slik avtale med et kriserammet Liberia. Jeg mener det er viktigere

Tine Sundtoft, klima- og miljøminister

enn noensinne.

Sykdomsutbruddet er en tragedie. Folk har dødd i tusentall. Arbeid stopper opp og matavlinger går tapt. Investeringer uteblir. Liberias myndigheter må nå først og fremst tenke på befolkningens sikkerhet og helse. Vi har økt Norges bidrag til å bekjempe ebola.

Men det kommer en tid når epidemien er over. Da skal Liberia stable

seg på beina. Til det trenger de massiv internasjonal støtte. Da Norge og Liberia inngikk avtalen, sa president Sirleaf at hun er spesielt glad for at avtalen inngås nå, nettopp i denne vanskelige tiden. Den betyr visshet om økonomisk støtte over flere år.

LIBERIA HAR allerede gjort mye for å stoppe avskogingen. Et korrupt le-

også at Norge kan bidra mer.

– Da er vi igjen tilbake til skattebetalerne?

– Vel, det er langt billigere med en fri rettshjelp-ordning enn å gjenoppbygge tusener av boligblokker. Dette bidrar til at man kjemper i rettsystemet mot avgjørelser som er i strid med internasjonal lov og rett. Til slutt vil dette gjøre at okkupasjonen blir for kostbar. Når Israel møter for mange hindringer i sin egen okkupasjon, vil de kanskje være villige til å avslutte den.

Tostatsløsningen

Og så var det to-statsløsningen. Sveriges nye statsminister vil anerkjenne Palestina som egen stat, det britiske parlamentet vedtok nylig en «symbolsk» resolusjon om å gjøre det samme. Egeland mener dette kan bidra til å skape en nødvendig dynamikk. Samtidig sier flere høyt, deriblant tidligere utenriksminister Espen Barth Eide, at løsningen er urealistisk – det er for lite land igjen.

Senest i august uttalte Jan Egeland

til NRK at en to-statsløsning er den eneste faktisk gode løsningen. Nå nøler han lenge før han svarer på samme spørsmål. Han sier det ser mer og mer urealistisk ut, men legger likevel til at det fortsatt er mulig å tenke en «kreativ løsning med to stater».

– En en-statsløsning er minst like urealistisk fordi det er uakseptabelt for israelerne å bli mindretall i sitt eget land. Det verst tenkelige er en varig modell med apartheid og med små såkalte bantustan-enklaver, mener Egeland.

Bantustaner var reservater som ble opprettet for svarte i Sør-Afrika og Namibia under apartheid. Hver enkelt bantustan var splittet i mange små enheter som kunne ligge langt fra hverandre.

– Vil Jerusalem kunne være hovedstaden i et framtidig Palestina, tror du?

– Jerusalem kan fortsatt være hovedstaden for to nasjoner, med full tilgang til de hellige stedene for alle, avslutter Jan Egeland. ■

derskap i landets skogetat er skiftet ut. Ulovlige tillatelser til å hogge skog trekkes tilbake. En avtale med EU skal sørge for at produksjon og salg av tømmer i og fra Liberia skjer lovlig og bærekraftig. Men mye gjenstår.

Liberia må finne måter å tjene penger på uten å måtte hugge skogen, og samtidig kombinere dette med grønn vekst. En sterkere satsing på grønn vekst betyr nye jobber og inntekter for liberiere og penger i statskassen. I tillegg betyr det min-

dre utslipp av klimagasser. Men Liberia behøver økonomisk støtte for å kunne starte sitt grønne skifte.

Støtten fra Norge vil også bidra til at landet bygger opp kapasitet for å hindre avskoging. Lover mot avskoging skal håndheves. Det behøves bedre systemer for måling av klimagassutslipp. Lokalbefolkningen skal bli hørt. Bedre forvaltning av skogen kan styrke befolkningenes tro på myndighetene. Den har vært svekket i lang tid. ■

Kommentar Eva Bratholm

Frodig dame med eget hus

FRUSTRASJON ER ikke ukjent for folk som arbeider med bistand. Man jobber og jobber, med god vilje og store ambisjoner, likevel går det ikke helt som man vil. Faktorer man ikke har kontroll over får tiltak til å spore av, en del blir halvgodt og noe går ikke. Fremfor alt kan det være vanskelig å se resultatet tydelig. Hvor og hvem er de menneskene som skulle få et bedre liv?

I høst fikk jeg oppleve å nå fram til det ytterste leddet i resultatkjeden. I Jinja, Uganda satt Jane Ibanda i stua si og strålte over at hun nå rettmessig eide huset sitt. Et ganske enkelt betonghus med to rom og et uferdig kjøkken. Det var strøm og ytterdør, men best av alt: Hun hadde papirer på at hun og ingen andre hadde eiendomsrett til huset. Jane var den første som ved hjelp av det UNDP-støttede nettverket «The Slum Women's Initiative for Development» (SWID) fikk formelle rettigheter i orden.

DETTE NETTVERKET ble opprettet av Joyce Nangobi i 2003. Hun og flere andre kvinner i Jinja området sto i fare for å bli kastet ut av hjemmene sine. Hiv-epidemien hadde tatt livet av mange av mennene og jobbene i industrien ble borte. De sto på bare bakke. Ikke hadde de krav på arv, ikke hadde de dokumentasjon på eiendom og ikke penger til å kjøpe. Eneste løsning var å betale penger under bordet til myndighetspersoner, for å få lov til å bli boende.

Joyce så seg lei på dette. Hun var blitt alene, hadde flere barn og var livredd for å bli kastet på ga-

ten. Hun fikk samlet 30 kvinner til felles kamp for boligene sine. De gikk sammen i grupper som samlet inn penger, skaffet seg kunnskap om kvitteringer og om dokumentasjon. Samlet leverte de inn krav til landkontorene. Dermed ble også maktbalansen endret.

JOYCE ER EN FRODIG DAME som kjenner «alle» i denne delen av Jinja. Hun bruker gjerne gattetater for å skape mer bevissthet rundt kvinners rettigheter til eiendom. Jeg fikk se en slik forestilling, – der ble det ropt og skreket. Vannkanner, stoler og tepper fløy veggimellom. Utkastelsen var brutal og kontant. SWIDs klare budskap er: slik går det, dersom du ikke kan dokumentere din rett.

Via UNDP og Huairou Commission mottar Joyce og hennes nettverk norske bistandspenger. Også andre givere bidrar med midler. De går blant annet til kurs, informasjonskampanjer og mobilisering. Resultatene er så gode at de har vakt oppsikt i og utenfor Uganda.

Noen norske bistandskroner har bidratt til Jane Ibandas glede over huset sitt. Hun, Joyce og SWID er omtalt i Norads resultatrapport 2014, om «Demokrati og menneskerettigheter». Les mer der. ■

«Resultatene er så gode at de har vakt oppsikt i og utenfor Uganda.»

Jane Ibanda har endelig fått papirer på at hun eier huset sitt. Det gir trygghet. Foto: Eva Bratholm

36 Bakerst

Landet som mangler menn

Av Henry Lubega

DET ER MANNEMANGEL i Uganda, og parlamentet må vurdere å vedta en lov som vil begrense antall jentebarn, slik at landet kommer i balanse!

Dette er bare en av de mange reaksjonene til de nylig publiserte resultatene av den siste ugandiske folketellingen. Den viser at det er mer enn én million flere kvinner enn menn i Uganda.

Ifølge Ugandas statistikkbyrå sin folketelling, gjort i august i år, er befolkningen i Uganda nå oppe i 34,9 millioner. Av disse er 17,9 millioner kvinner, mens kun 16,9 millioner er menn.

Da disse tallene ble offentliggjort ble den «manglende» millionen straks det store samtaleemnet blant både kvinner og menn.

Sett fra SØR

Henry Lubega er frilansjournalist bosatt i Kampala.

BÅDE I RADIOEN og på sosiale medier har temaet vært brennhett, og mange menn har argumentert for at det nå er på høy tid at polygami legaliseres, slik at også den millionen med ekstra kvinner blir tatt vare på.

– Dersom tallene er riktige, må våre søstre akseptere å dele sine menn med andre. Ellers kan de risikere å måtte leve som i et kloster, sier Semanda Muhammed (31).

Sanyu FM er en av de private radiokanalene i Kampala og kjent for sine samfunnskommentarer. Radioverten og den selverklaerte ungkaren, Fat Boy, klarte nemlig ikke helt å skjule sin begeistring. Og for riktig å fyre opp under publikumet sitt

meldte han at «siden det nå er offisielt at landet har et underskudd av menn, bør myndighetene vedta en lov som gjør det mulig for menn med god økonomi, å ta seg av de følelsesmessige behovene til den overskytende millionen kvinner».

Responsten uteble ikke, og både kvinnelige og mannlige innringere stilte seg på begge sider i spørsmålet om kvinner bør dele menn med hverandre. Mens ei dame insisterte på at de heldige kvinnene som ble gift måtte passe godt på mannen sin, mente en annen kvinnelig innringer at Uganda måtte innføre islamske ekteskapslover som gir mannen muligheten til å gifte seg med inntil fire kvinner.

Skilpaddens venn

Skilpadden er symbolet på fred i tegningene til Abdullahi Muhiaddin (30) fra Somalia.

– Det går langsomt. Vi venter stadig på fred, sier karikaturtegneren. Helt siden han var barn har han levd i krig. Av Jan Speed

Karikaturtegninger for fred og demokrati er farlig når væpnede bander hersker i nabolaget. Det gjelder uansett om de er lønnet av krigsherrer eller av den ultraradikale islamistgruppen Al Shabaab.

– Allerede som barn grep jeg til tusj-pennen. Det var ingen kunstskoler, men noen etablerte kunstnere ga meg råd. De har nå enten forsvunnet eller gått i eksil, sier Abdullahi Muhiaddin. Han tegner under navnet «Abdul Arts».

Da militærdiktaturet i Somalia gikk i oppløsning i 1991, begynte den væpnede maktkampen i landet. Noen modige journalister forsøkte samtidig å etablere en uavhengig presse. Den mest framtrepende av disse var bladet Panorama, som særlig kjempet for borgernes rett til utdanning og personlig sikkerhet.

Spenninger

Den selvlærte tegneren begynte å levere karikaturtegninger og artikler til bladet.

– Det skapte mye spenning da jeg forsøkte å karikere krigsherrene og den framvoksende al Shabaab-bevegelsen. Det var tøft. Jeg gjorde narr av Osama bin Ladin. Det ble ikke nådig oppfattet. Noen ganger måtte jeg bruke pseudonym, sier han.

Hovedstaden Mogadishu der Muhiaddin vokste opp og arbeidet, ble stadig mer uoversiktlig og kaotisk med ulike væpnede grupper som kjempet om kontroll over ulike bydeler, flyplassen og havnen.

De tungt væpnede maktgrup-

peringene begynte å slå ned på de uavhengige mediene og angripe journalister. Det var en traumatisk tid for befolkningen. Spenningen satt i kroppen.

– Al Shabaab var i framvekst. De var mot kunst, spesielt tegninger som fremmet fred og demokrati. Jeg måtte komme meg unna sensuren. Uten ytringsfrihet er det vanskelig å vite hva som virkelig skjer i et land, forteller Muhiaddin.

– Noen ganger måtte jeg drive med selvsensur. Men det var de mest elementære rettighetene vi kjempet for: sikkerhet og retten til mat.

Ifølge organisasjonen Committee to Protect Journalists er 53 journalister drept i Somalia siden 1992.

Fribyforfatter

I 2005 flyktet Muhiaddin til Kairo, der han fikk asyl. Der fikk han for første gang en viss formell kunstutdanning. Muhiaddin er enslig. Resten av familien hans er spredt rundt om i Europa og i Somalia. Men selv i Egypt følte han seg etter hvert truet av ytterliggående somaliske grupper.

For tre år siden kom han til Skien som «Fribyforfatter», en ordning som er støttet av kommunen og den norske PEN-klubben. Skien er med i et internasjonalt nettverk av byer som arbeider for ytringsfrihet og som gir bolig og trygghet til forfulgte forfattere og kunstnere. Muhiaddin har hatt flere utstillinger i norske «Fribyer».

I det ene hjørnet av leiligheten har han rigget til et lite tegnestudio. På veggen henger et stort somalisk flagg. Ellers bruker han mye tid på

HVEM?

■ Abdullahi Ali Muhiaddin (30)

■ Karikaturtegner fra Somalia

■ Fribyforfatter i Skien

biblioteket, navlen i Skiens kulturliv, og på skolen der han lærer seg norsk.

– Her er det trygt. Jeg kan tegne det jeg vil. Men de jeg tegner for er langt borte, sier han.

Han legger ut sine tegninger på bloggen sin: www.abdularts.blogspot.com. Det er få i Somalia som kan se tegningene på nett, men lenkene spres blant den store somaliske diasporaen.

Fribyforfatter Abdullahi Ali Muhiaddin har ventet på fred i Somalia i 25 år. Fredsprosessene er like trege som skilpadden. Foto: Jan Speed

PÅ NETTSIDENE TIL Ugandas ledende uavhengige avis, Daily Monitor, kommenterte en som kaller seg selv tradisjonalist, saken slik: – Verken regjeringa eller religionen burde la folk lide. Dersom en kvinne er villig til å dele en mann med en annen, burde verken myndighetene eller religiøse ledere stille seg i veien. Våre forfedre gjorde nettopp dette og de levde fredfullt. Så lenge en del av befolkningen er uten en ledsager, vil dette føre til disharmoni i familiene og i landet som helhet.

RACHAEL NAKIMULI (31) selger håndverk og er alenemor til en fire år gammel gutt. Hun er splittet i spørsmålet. – Det gjør vondt å være den

første kvinnen, og jeg ønsker ikke det skal skje meg. På den annen side støttet jeg søstera mi da hun delte mann med en annen.

DENNE FORSKJELLEN på én million har fått veldig mange til å hive seg inn i debatten, mens andre igjen er mer opptatt av å finne ut av hvilken aldersgruppe denne millionen befinner seg i. Ifølge publiserte tall er nemlig mer enn 35 prosent av befolkningen under 18 år.

– Folkeregisteret må nå komme på banen og rense lufta og opplyse om hvilken aldersgruppe disse kvinnene tilhører. Så kan de av oss som fikser det, dra på damejakt, sier løsarbeideren Musenero Peter (44). ■

Portrett

Fortsatt farlig

For tiden arbeider han med en utstilling om å være innvandrere i Norge, samt en tegnet bok med somaliske og norske eventyr.

Han regner med å flytte tilbake til Mogadishu den dagen det blir stabilt og frie medier blir akseptert. Fortsatt er regjeringen i landet svak, og de afrikanske fredsstyrkene klarer ikke å hindre opprørsgruppene fra å utføre dødelige angrep.

– Fortsatt er det farlig å bo der dersom du er forfatter, journalist, kunstner eller aktivist. Alle mennesker har behov for frihet. Jeg måtte flykte for å se verden. Frihet er i eksil, sier Abdullahi Muhiaddin. ■

Se video med Abdullahi Muhiaddin på www.bistandsaktuelt.no/multimedia. Se også: www.abdularts.blogspot.com.

Hva i all verden?

1 Hvem er dette?

2 Hva er mellomnavnet til president Barack Obama?

3 Hvilken stat er størst i Sør-Amerika?

4 Hva er en impala?

5 Ekte bearnaisesaus inneholder en grønn krydderurt. Hvilken?

6 Hva heter valutaen i Kina?

7 Ouagadougou er hvilket lands hovedstad?

8 Når ble FN's konvensjon om barns rettigheter vedtatt?

9 Hvor ligger staten Qatar?

10 Hva heter Asias minste land?

11 Hvilket land hører Galapagos-øyene til?

12 Hvilken organisasjon ble tildelt Nobels fredspris i 2013?

13 Hva heter myntenheten i Libya?

14 Hvilken farge har flagget til Sierra Leone?

15 I hvilket år ble Liberia selvstendig?

16 Hvilke offisielle språk har India?

17 Hvilke tre land i Vest-Afrika er hardest rammet av sykdommen ebola?

18 Hva heter Australias største øy?

19 En senere amerikansk president bar nazi-uniform under 2.verdenskrig. Hvem?

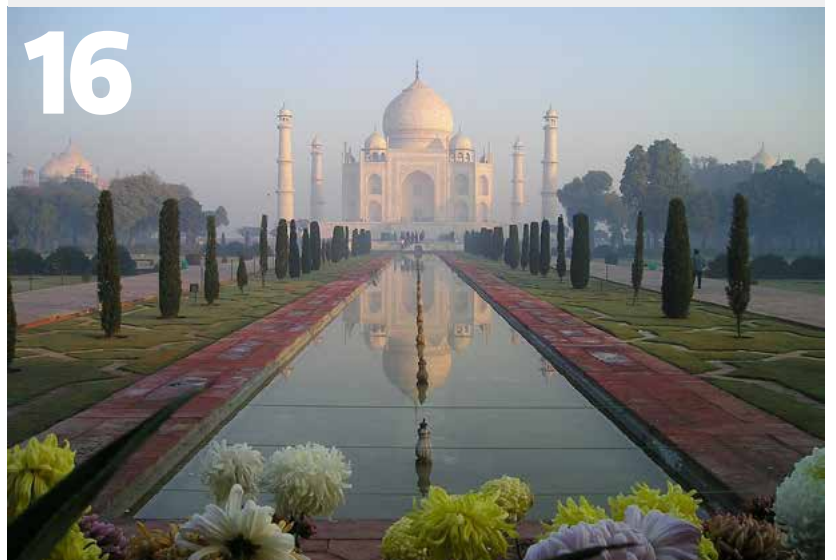
20 Hva het føderasjonen av franske kolonier i Asia som bestod av Vietnam, Laos og Kambodsja?

Ekspertnøtter

1 I hvilke spill skal man finne «Afrikas stjerne»?

2 Hvor mange emirater det i De forente arabiske emirater?

3 Avokado kommer fra aztekernes språk nahuatl. Hva betyr det egentlig?

SVAR: 1: Thein Sein, president i Myanmar 2: Hussein. 3: Brasil. 4: En type antilope. 5: Estragon. 6: Kinesiske yuan. 7: Burkina Faso. 8: 1989. 9: I Midtøsten, på den arabiske halvøy. 10: Maldive. 11: Ecuador. 12: Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW). 13: Libyske dinarer. 14: Grønt, hvitt og blått. 15: 1847. 16: Hindi og engelsk. 17: Liberia, Sierra Leone og Guinea. 18: Tasmania. 19: Ronald Reagan (i en film) 20: Fransk Indokina SVAR EKSPERTNØTTER: 1: Den forsvunne diamanten. 2: 7 3: Testikkel

38 Bokanmeldelse

Nyttig om psykososiale tiltak i krig og konflikt

Av Nora Ingdal

HVORDAN GI RIKTIG psykososial støtte og bistand i krig og kriser? Hvordan sikre at det ikke blir som «små plaster på åpne sår», men bidrar til å bygge enkeltmenneskers og lokalsamfunns motstandsdyktighet? Er det mulig å gi psykososial støtte uten å ta side for den svake parten i en konflikt?

Disse og andre sentrale problemstillinger diskuteres i boka **Krigens ulike ansikt**, redigert av aktivist og psykiatrisk sykepleier Venke Aarethun og psykolog Håkon Stenmark, begge ved Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS).

Både Aarethun og Stenmark har lang erfaring og kunnskap om traumer og traumatisk stress i eget land og internasjonalt. Aarethun er kanskje mest kjent for sitt 30-årige solidaritetsarbeid for palestinerne og arbeidet med overlevende og pårørende etter 22. juli-tragedien.

BOKA BESTÅR AV ti frittstående kapitler hvor fagfolk med erfaring fra bistand og solidaritetsarbeid i internasjonale kriseområder deler sine erfaringer. Kapitlene er en blanding av erfaringsbasert kunnskap og teori. Overlege og aktivist Mads Gilbert trekker linjene fra tvangsevakueringen av Finnmark og mangelen på rettsoppgjør der til den asymmetriske

krigføringen mot sivilbefolkningen i Gaza. Ola Skuterud skriver om mental forberedelse før og under oppdrag – og om utfordringer når man opplever en kidnapping. Ragnhild Dybdahl og Helen Christie reflekterer over arbeid med barn. Dette er bare noen av artiklene.

Blant de sterkeste bidragene i boka er Mads Gilberts «Ikke en av mine tåra skal du få». Ordene tilhører Johs Røde og forteller om farens innbitte uttrykk og moras gråt da tyskerne ledet dem vekk fra eiendommene. Faren ville ikke vise tyskerne at han gråt. Johs Røde var åtte år da familien ble tvangsevakuert. Johs overlevde og mestret barndommens traumer, mobbing og stamming og ble en kreativ kunstner og kritisk samfunnsaktør.

Men for en annen kvinne Gilbert ble kjent med, hadde traumene fra vinteren 1944 satt varige spor. «Krigen kostet henne livet uten å ta livet av henne, og psykosen ble hennes eneste tilfluktsrom», skriver han.

GILBERT VISER HVORDAN lokalsamfunn i utgangspunktet er motstandsdyktige og må behandles deretter, ikke med en ovenfra-og-nedholdning han mener enkelte hjelpeorganisasjoner innehar. Selv om det finnes barn i Gaza som har gjennomlevd traumatiske bombing og beleiringer, kan barn overleve det meste hvis den grunnleggende tryggheten i

«Krigens ulike ansikt. Psykososialt arbeid i internasjonale kriseområder» Av Håkon Stenmark og Venke Aarethun (red.), Fagbokforlaget, 2014

familien og lokalsamfunn er tilstede.

Både Aarethun og Gilbert argumenterer sterkt for at psykososial støtte uten å ta stilling til krigenes urett og overgrep ikke vil fungere for mottakerne. På samme måte som psykiateren alltid vil være på pasientens side, bør psykososiale arbeidere sette seg grundig inn i konteksten til de som er rammet. Å vitne om overgrepene kan også gi dyp mening for hjelpearbeidere – og dermed bidra til å redusere sjansene for at en selv får senvirkninger av dype sanseintrykk.

Spesialist i psykiatri, Svein Staff, skriver basert på egne erfaringer fra

blant annet hjelpeorganisasjonen Norwac. Han mener at en sentral forutsetning for at fagfolk skal lykkes med psykososialt arbeid er at de kjenner seg selv, eget verdigrunnlag og sin egen kulturelle forankring. Gode intensjoner og profesjonell kompetanse er viktig, men vel så viktig er det å være godt forberedt før avreise: Har man en klar forståelse av oppdragets art og risiko? Har man selv god nok fysisk og psykisk helse? Blir man lett krenket?, og så videre.

FAGBOKA RETTER SEG mot studenter og fagfolk innen helse- og sosialtjenestene med en interesse for psykososialt arbeid innenfor og utenfor landets grenser. Men også «vanlige» nødhjelps-, bistands- og solidaritetsarbeidere vil kunne dra nytte av erfaringene fra Aarethun, Stenmark, Skuterud, Gilbert og de andre. Alle som har arbeidet i eller opplevd krig, kriser eller dyp fattigdom, vil kjenne seg igjen i problemstillingene som reises omkring urettferdighet, manglende rettssikkerhet og oppgjør for ofre utsatt for overgrep. Også andre som blir involvert i arbeid i internasjonale kriseområder vil kunne finne relevant informasjon.

Nora Ingdal arbeider med strategi og analyse i Redd Barna og har tidligere blant annet arbeidet for Norsk Folkehjelp i Gaza. ■

Gjør som **6578*** andre:
**Les våre nyheter
på Facebook**

*Antall følgere per
9. desember 2014.

BISTANDSAKTUELT

Nyhetsbrev fra bistandsaktuelt.no

Du kan abonnere på et ukentlig nyhetsbrev fra Bistandsaktuelt.

Gå inn på bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev og skriv inn din e-postadresse.

global

■ GAMBIA

Gambiske LHBT- protester

Gambiske aktivister protesterer etter at gambiske myndigheter har arrestert 15 lesbiske, homofile og transpersoner. – Det holder ikke å sende ut pressemeldinger, sier Banka Manneh, lederen av Civil Society Associations Gambia. Han vil at det internasjonale samfunnet skal holde tilbake bistandspenger for å presse myndighetene til å gjøre LHBT lovlig. Protestene foregikk i Washington, all form for protest er ulovlig i Gambia, skriver devex.com.

■ HELSE

Malaria på retrett

Antall mennesker smittet av malaria er nesten halvert siden årtusenskiftet, melder Verdens Helseorganisasjon. Men tross optimistiske tall: 198 millioner ble smittet og nær 600 000 døde av sykdommen bare i fjor. 90 prosent av alle som dør av malaria kommer fra Afrika, og nesten 80 prosent av de som dør, er barn under fem år.

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Leiv Lunde er tilbake i Utenriksdepartementet som strategidirektør i UD.

Han har hatt et kort opphold som direktør for Fridtjof Nansens Institutt. Lunde er utdannet statsviter og har tidligere vært både statssekretær, leder for Refleks-prosjektet og spesialrådgiver i Utenriksdepartementet.

Årets Pluss-pris er tildelt **Sigrun Møgedal**. I anledning Verdens aidsdag deler HivNorge hvert år ut en pris til en person som gjennom mange år har gjort en stor innsats for hivarbeidet, den såkalte Plussprisen. Møgedal har gjennom mange år, inkludert som ansatt i Norad og som Aidsambassadør i UD, gjort en stor innsats i arbeidet med hiv, ikke minst globalt.

Gørill Husby Moore går fra stillingen som kommunikasjons- og planeringsleder i Plan Norge til byrået Trigger. De siste ti årene har hun jobbet som kommunikasjons- og planeringsleder i CARE og i Plan Norge, hun har bakgrunn fra PRIO, Institutt for Fredsforskning, der hun forsket på politisk Islam. Hun har arbeidet som utenriksjournalist med base i Afrika.

til byrået Trigger. De siste ti årene har hun jobbet som kommunikasjons- og planeringsleder i CARE og i Plan Norge, hun har bakgrunn fra PRIO, Institutt for Fredsforskning, der hun forsket på politisk Islam. Hun har arbeidet som utenriksjournalist med base i Afrika.

Kirsti Stuvøy er ny utdanningsleder ved Institutt for internasjonale miljø- og utviklingsstudier/ Noragric ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). Hun har en master i statsvitenskap fra Universitetet i Hamburg og doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Tromsø. Hun kommer fra en stilling ved seksjon for internasjonale studier ved Høgskolen på Lillehammer.

tet i Hamburg og doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Tromsø. Hun kommer fra en stilling ved seksjon for internasjonale studier ved Høgskolen på Lillehammer.

Aron Halfen har begynt i ny jobb som programkoordinator for Asia/Afrika i Caritas Norge. Halfen har en bachelor- og mastergrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo og har vært utvekslingsstudent i Nicaragua og ved UCB Berkeley i USA. Han er aktiv i flere organisasjoner i Norge, blant annet LAG Norge og SeilNorge. Han har bred erfaring med utviklings- og klimaspørsmål og har tidligere jobbet som rådgiver i Miljøstiftelsen Zero og i Utenriksdepartementet.

Afrika i Caritas Norge. Halfen har en bachelor- og mastergrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo og har vært utvekslingsstudent i Nicaragua og ved UCB Berkeley i USA. Han er aktiv i flere organisasjoner i Norge, blant annet LAG Norge og SeilNorge. Han har bred erfaring med utviklings- og klimaspørsmål og har tidligere jobbet som rådgiver i Miljøstiftelsen Zero og i Utenriksdepartementet.

Regjeringen har oppnevnt et utvalg som skal evaluere og trekke lærdommer av Norges sivile og militære innsats i Afghanistan for perioden 2001–2014 (Afghanistanutvalget). Utvalget består av eksperter med bred kunnskap om Afghanistan, norsk sikkerhets- og forsvarspolitikk, internasjonale relasjoner, fredsbygging, post-konflikt, bistand og humanitær politikk, sivil militær samvirke, menneskerettigheter og folkerett. Det ledes av tidligere ambassadør **Bjørn Tore Godal**. Med seg har han: professor **Mats Berdal**, professor **Gunhild Hoogensen Gjorv**, pensjonert general **Torgeir Hagen**, direktør **Kristian Berg Harpviken**, senior partner **Gro Nystuen**, professor **Sten Rynning**, seniorforsker **Astri Suhrke**, professor **Rolf Tamnes**, forsker **Torunn Wimpelmann**.

Litt mer enn krig og katastrofer...

04 Sierra Leone: Hun klemmer ebola-ofrene
12 Intervju: Berge Brende om Myrman
14 Brasil: De livrer for asfalt i regnskogen

Slik jobber toppmilitæraktivistene
Side 8

BISTANDSAKTUELT
NR 9 - DESEMBER 2014 www.bistandsaktuelt.no

28 000 lesere!

Farlig arbeid, farlig kamp

A forsvarsmenneskerettigheter er farlig arbeid mange steder i verden. Mange titalls rettighetsforsvarere drepes hvert år. De som jobber mot barnarbeid risikerer vold og trusler. 85 millioner barn i verden utføres farlig arbeid. – Økt press på rettighetsinternasjonalt betyr at vi må intensivere innsatsen for å beskytte dem som står i frontlinjen, sier statssekretær Bård Glad Pedersen i Utenriksdepartementet. Side 20

tema: Rettighetenes forsvarere
8 sider

«Det er opprørende å se den systematiske fornedringen av palestinerne.»
Side 34

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Fagpressen

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca. 6. februar 2015

Både sykler og syklistene trenger hvile...
Foto: Privat

Minerydderens 50-årsfeiring: 4000 km på sykkel

Det startet nærmest som en spøk. Men endte med at kompisene fullførte rundt 1,5 millioner sykkeltrakk og forbrente rundt 200 000 kalorier, mens de har sugd inn inntrykk i Det sørlige Afrika.

Av Hege Opseth Vandapuye

At sykkeldrømmen skulle sammenfalle med 50-årsdagen til Sigbjørn Langvik var litt tilfeldig. Like fullt: mandalsmannen og den tidligere bistandsarbeideren markerte jubileet på sykkelsetet – i selskap med kameraten Svein Hunstad. De syklet like godt fra Angola til Sør-Afrika.

Turen gikk fra kaotiske Luanda, over høylandet, med frodige åser og majestetisk fjellandskap, til Namibias dyreliv og Sør-Afrika med sine vingårder og vakre kystlinje. Sykkelturen bød også på mangfold i kulturer og mennesker; det urbane Luanda, det enkle livet på landsbygda, til det mer «vestlige» livet i Cape Town.

Livets innhold

– Hvorfor i all verden sykle 4000 kilometer i Afrika, Sigbjørn Langvik?

– Jeg liker sykling og jeg liker Afrika. Et litt «større prosjekt» har ligget i bakhodet og modnet over lenge tid – og i 2014 var det blitt modent nok til å høstes. Litt tilfeldig at det ble akkurat i «jubileumsåret» mitt, men skulle jeg gi meg selv en 50-års gave,

synes jeg noe som handlet om opplevelser og tid, var bedre enn «harde pakker». Etterhvert i livet blir det viktigere å gi det innhold enn å fylle det med materielle goder vi ikke trenger.

De to vennene startet planleggingen for cirka ett år siden.

– Det var viktig å «få mange kilometer i beina» før vi la i vei på en distanse på 4000 km på under fire uker.

Nærkontakt med folk langs veien blir lettere når man sykler. Foto: Privat

Alt fra leiebil, formaliteter, visumer, logistikk og pakkelister tar mer tid enn man tror. Gode hjelpere underveis er også avgjørende.

– Hva var den beste opplevelsen?

– For meg var det fantastisk å komme tilbake til Angola, spesielt landsbygda, og å se dette vakre landet igjen som jeg har lært å kjenne gjennom mine oppdrag i Norsk Folkehjelp. Selv om hovedstaden Luanda har fått seg et betydelig ansiktsløft, så har nok resten av landet i liten grad fått glede av oljerikdommen.

– Og den verste?

– Vi hadde noen tøffe dager på sykkelen rent fysisk, men alt var jo frivillig. Vi kunne hoppe av og sette oss i følgebilen når vi ville om beina ble for vonde.

– For andre som lukter på samme type eventyr – hva med sikkerhet i øde områder?

– Etter flere år og mye reising i både Angola og Namibia, tror jeg ikke jeg kan komme på noe sikrere sted å sykle enn disse landene. De er ikke tett befolket, det er veldig lite kriminalitet og med følgebil hadde vi alltid en sikkerhet om noe skulle inntreffe.

Behagelig sakte

– Hva er fordelen med å se Afrika fra sykkelsetet?

– Kanskje først og fremst at det går saktere enn i en Landcruiser. Vi fikk tid underveis til å betrakte de flotte omgivelsene, kjenne den fris-

Sigbjørn Langvik (t.h.) og Svein Hunstad skåler etter gjennomført sykkelkultur.

Foto: Privat

ke luften, vinden, luktene. Og ikke minst; treffe mennesker.

– Som tidligere bistandsarbeider – hvordan var det å komme på to hjul til tidligere trakter?

– Å se endringene i Angola – eller mangler på sådanne – var nok det mest emosjonelle. Jeg jobbet med minerydding. Å se nå at denne trusselen i stor grad er borte, at miner ikke lenger rammer uskyldige og tilfeldige, at man nå kan ferdes stort sett fritt i sitt eget land, og se hva det betyr for utviklingen og friheten til mennesker – det var en flott opplevelse. ■

Sykkelturen

Rute: Fra Luanda, Angola til Cape Agulhas, Sør-Afrika
Distanse: 4000 km
Varighet: 4 uker
Antall sykkeldager: 23
Forbrenning: 200 000 kalorier, tilsvarende 3000 bananer

Les mer på nett

Les en lengre versjon av saken på www.bistandsaktuelt.no